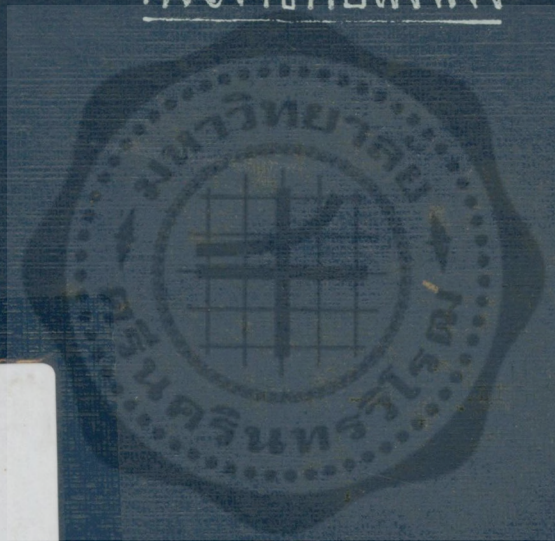

พระราชพิธีลงทรง

ห้องขจร

392

พ376

THE LIBRARY
THE COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK, THAILAND

พระราชพิธีสงสร

สมเด็จพระยุพราช เจ้าฟ้ามทาวชิรุณธิศ

ในรัชกาลที่ ๕

พ.ศ. ๒๔๒๔

พิมพ์ในงาน

พระราชทานเพลิงศพ

ท่านผู้ตติงนงเยาว์ ธรรมาธิกรณาธิบดี

ท.จ.ว

ณ เมรุหน้าพลับพลาธิศรียาภรณ์

วัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๓๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๓๓

ท่านผู้หญิงนางเยาว์ ชรมาธิกรณาธิบดี

ในพระบรมมหาราชวัง

๑๘ กรกฎาคม ๒๔๕๕

หลาน ๆ ทราบ

ตามที่หลานมาพูดถึงเรื่องงานศพคุณปู่หญิง และขอให้
อาเลือกหาหนังสืออันเกี่ยวแก่ราชการกระทรวงวัง สำหรับร่วม
พิมพ์เป็นหนังสือแจกงานศพนั้น อาได้เลือกเรื่อง การพระราช
พิธีลงทรงสมเด็จพระบุพราชน เจ้าม้ามหาจักรีบรมราช ในรัชกาล
ที่ ๕ ส่งมาบัดนี้ ขอให้ท่านอ่านกันดู ถ้าหลาน ๆ เห็นชอบด้วยกันก็
ควรจะพิมพ์ขึ้น

ที่อาเลือกเรื่องนี้มาให้สำหรับพิมพ์ ก็เพราะเห็นว่า เป็น
เรื่องงานพระราชพิธีสำคัญอัน ๑ ซึ่งจะมีโอกาสเห็นกันได้ยากแล้ว
ฉะนั้น ถ้าได้ อ่าน เรื่องราว ทราบว่า งานพระราชพิธี นี้เคย ทำกันมา
อย่างไร ก็คงจะได้ประโยชน์ทางความรู้ไม่มากนักน้อย หนังสือเรื่อง
นี้เป็นเรื่องงานพระราชพิธี ซึ่งสกุลของเราได้มีหน้าที่ปฏิบัติสนอง

พระยุคลบาท สมเด็จพระบรมมหากษัตริยาธิราชมา ๗ รัชกาล
แล้ว ฉะนั้นคู่ก็เป็นการเหมาะสมอยู่ อนึ่ง อาจจะเห็นว่ากล่าว
เสียมิได้ว่า แม้คุณผู้ผู้หญิงท่านจะมีทางทราบโดยญาณวิถีทาง
ใดทางหนึ่ง ท่านก็คงจะชอบ เพราะเท่าที่ตาได้เห็นมา คุณผู้
หญิงท่านเคยช่วยคุณผู้ชายปฏิบัติราชการอยู่เสมอ จริงอยู่ ไม่
ถึงกับช่วยในการบริหาร แต่ท่านได้ทำหน้าที่เลขานุการส่วนตัวของ
คุณผู้ชาย มีพยานที่หนังสือราชการซึ่งมีอยู่ในกรมพระราชพิธี
และกระทรวงวังอยู่มากหลายเป็นลายมือของคุณผู้หญิง นี่แหละ
เป็นเครื่องแสดงให้โลก เห็นคุณสมบัติอันดีอัน ๑ ของหญิงไทย
เฉพาะอย่างยิ่ง คุณผู้หญิงนางเยาว์ของอา

เป็นที่น่าสรรเสริญนักที่คุณผู้หญิงท่านช่างมีจริยาวัตรตรง
กับพระบรมราชินีพันซ์ของล้นเกล้า ฯ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัวเสียจริง ๆ ดูอาจจะได้ขออน้อมเกล้า ฯ เชิญมาอ้าง
ดังต่อไปนี้ ซึ่งอาเชื่อเหลือเกินว่าคงจะไม่มีบัณฑิตท่านใดค้านอา
ในข้อนี้เป็นแน่

“รักผัวสนิทกลมละจ่อ
น้ำเรอทิวาและระชนี
หมั่นแสวงวิธีจะปรนิบัติ
แม่ชอบฤชังกระไหน
จิตต์กักดิปริยะมนะเที่ยง

กละรักชะชวี่
บันรึาสนิราไกล
วรสามิชื่นใจ
อนูวัตรบ่ขัดขวาง
บ่มีเอียงมิจิจาง

ถึงแม้จะทุกข์ทรมานนาง
ภรรดาอุวาทะมนะมุง
เชื่อฟังบ้านวณะนัย
คุณไถนผิวสุกะอุดม
หาช่องประกาศะคุณะสร

ก็มีจะนอกใจ
ณ ประโยชนะนาใด
และประพตินุโลมพลัน
ก็นิยมคุณานันท์
พะวิเศษณสามี่

ข้อหนังสือเรื่องนี้ ท้อไม่ได้ใช้ว่า สมเด็จพระบรมโอรสา
ธิราช สยามมกุฎราชกุมารและใช้ว่า สมเด็จพระยุพราช
นั้น อาปัติตามกฏมณฑลบาล ๗ พ.ศ. ๒๔๖๗

แต่อาที่รัก

เทวธิราช ป. มาลากุล
(ม.ร.ว.เทวธิราช ป. มาลากุล)

กำหนดงาน

พระราชพิธีลงทรงเฉลิมพระปรมาภิไธย
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าพระราชมาร
พระองค์ใหญ่
ในปีจออัฐศก จุลศักราช ๑๒๔๘

ข้าพระพุทธเจ้า สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษี
สว่างวงษ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช ขอพระราชทานกำหนด
การพระราชพิธีมหาพิไชยมงคลตงดำรงถันเฉลิมพระปรมาภิไธยสม-
เด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าพระราชมารองค์ใหญ่ ในเดือนนี้ ปีจอ
อัฐศก จุลศักราช ๑๒๔๘ ครองชนบทเกล้าฯ ถวายดำพรบให้พระบรม
วงศานุวงศ์ ข้าราชการทราบทั่วกันว่า

ณ วัน ๒๒ ค่ำ ปีจออัฐศก เป็นวันทรงนางวงศาย เวลาค่ำ
เจ้าพนักงานจะได้จัดการพระราชพิธีตั้ง พิธีพราหมณ์ตามธรรมเนียม
พระราชพิธีตั้งบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระราชพิธีพราหมณ์
ตั้ง ณ หอเวชวิทยาคมในพระบรมมหาราชวัง แดกค่างพระที่นั่งหมู่
ตำหนักหน้าแด่แต่งแพดงดำรงถัน กับทั้งพลับพลาโรงพัก แดกจัดเรือ
กระบวนเทียบทันทอดต่อมวงตามที แดกจัดราชวิถีทางแห่ ปู่เสือบัก
ราชวัตรฉัตรเบญจรงค์พร้อมเสร็จ

ครั้นเวลาบ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน
ออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่ ๒๐ รูป
สวดพระพุทธมนต์ ตั้งนาฬิกายี่สิบเจ็ดวันหนึ่ง

รุ่งขึ้น ณ วัน ๓๒ ค่ำ เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ประชุมพระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่
น้อย ๖๐ รูป เวลาเช้า ๕ โมง ๑๖ นาที ถึงพระฤกษ์ กรมพระปวเรศวริยา
ตถกฤตทรงจุดเทียนชัยเสด็จพระราชทานอาหารบิณฑบาตร พระสงฆ์
รับพระราชทานฉันแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้า
ลูกยาเธอ เจ้าฟ้าพระราชมารพระองค์ใหญ่ทรงถวายไตรแพร ย่าม
เย็บบาบ พัดตรามหาอุณหิตแก่พระสงฆ์ ๖๐ รูป เสด็จแล้วพระสงฆ์
ราชาคณะสวดภาณวารประจำเทียนชัย ๓ วัน ๓ คืน เวลาเพล พระสงฆ์
ที่มณฑลเปลี่ยนสวดภาณวารรับพระราชทานฉัน ๓๐ รูป ครั้นเวลาบ่าย
เจ้าพนักงานจัดการของถ้อยตามทงต้น พนักงานเรือจัดคนประจำ
เรือถ้อยมวง พนักงานกลาบาตยืนตามราชวัตร แด่มพิณพาทย์ราย
ทางแดงกองมั่งคั่งวันตกควันออก เจ้าพนักงานจัดการเครื่องเล่นสมโภช
ตามที่ ฝ่ายเจ้าพนักงานจัดการกระบวนแห่ ตั้งกระบวนหน้าซึ่งมิได้
เข้าไปในพระบรมมหาราชวังชั้นใน อยู่ทพระที่นั่งไชยชมพลึงประต
ราชตำราญ กระบวนซึ่งต้องเข้าไปในพระบรมมหาราชวังชั้นใน เข้าทาง
ประตูราชตำราญเดียวไปตั้งกระบวนตามถนนฝ่ายใน พระที่นั่งราชยาน
กงประทับเกยหน้าฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสรคอยเสด็จอยู่ สมเด็จพระ
พระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าพระราชมารพระองค์ใหญ่ทรงเครื่องอย่าง

พระราชกุมารเสด็จแล้ว ครั้นได้เวลาบ่าย ๓ โมงเศษ พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินประทับเกย ทรงตั้งสมเด็จพระ
 พระเจ้าลูกยาเธอธิดาพระราชนาง กระบวนแห่เดินเคตอนจากทพน
 ไปแล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนินจากพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทขึ้นทรง
 พระราชนางยาราชาวดี เสด็จไปประทับเกยพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมช
 ปราสาทประทับทอดพระเนตรกระบวนแห่อยู่ ฝ่ายกระบวนแห่นั้น
 ครั้นพระราชนางเคตอน จากเกยหน้าฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสรแล้ว
 กระบวนหน้าออกเดินบรรจบกระบวนฝ่ายนอก เดินกระบวนไปตาม
 ราชวิถี พร้อมด้วยเครื่องสูงกลองชนะแตรฝรั่งคู่แห่เดี่ยวมุ่มวัดพระศรี-
 รัตนคำสดาราม ตรงข้ามเผด็จดัสกร ตรงไปโดยถนนตรงประตู
 วิเศษไชยศรี เดินกระบวนเข้าประตูพิมานไชยศรี แล้วยไปหน้าทิม
 ตามคำร้อง กระบวนทหารหยดอยู่หน้าทิมตาม ตั้งแต่โรงนาพิกา
 ต่อมา กระบวนคู่แห่ มหาดเล็ก เดินตรงเข้า ประตูฉาน พระที่นั่ง ดุสิตมหา
 ปราสาท กระบวนเด็กคู่แห่เดินเข้าไปหน้าพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมช
 ปราสาท แล้วโดยเฉลยไปหยุดอยู่ที่ฉนวนหน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
 พระราชนางประทับเกยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับพระกร
 สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอธิดาจากพระราชนางแล้ว เสด็จพระราชดำเนิน
 ขึ้นบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอประทับทรง
 พังพระสังข์ลวดพระพุทธรูปในพระฉาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ถวายศีล
 เสร็จแล้ว พระสังฆราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยลวดพระพุทธรูป ครั้น

จบแล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินประทับแรมพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท
ทรงตั้งสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอของพระราชยานแล้ว ตั้งกระบวนแห่กลับ
เข้าสู่พระบรมมหาราชวังชั้นในโดยทางเดิม ในเวลากระบวนเดินแห่
กลับแล้ว มีพระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่ ๒๐ รูป นั่งถวายไชยมงคลบน
พระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาทด้วย แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชดำเนินกลับโดยพระราชยาน เสด็จขึ้นพระที่นั่งจักรีมหา
ปราสาท เสด็จประทับแรมที่หน้าฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสร ทรง
รับพระกรสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เสด็จขึ้นจากพระราชยานแล้ว
กระบวนแห่กลับออกจากพระบรมมหาราชวังทางเดิม ในเวลาค่ำนั้น
เจ้าพนักงานเรือทอดทุ่นล้อมวงจุฑาโคมตามไฟ แดกต่างโคมไฟที่หมู่
พระตำหนักนาแฉ่งแสงสว่างด้วย

รุ่งขึ้นวัน ๔+๒ ค่ำ เวลาเช้า พระสงฆ์ราชาคณะรับพระราช
ทานฉัน ๖๐ รูป เพศ ๓๐ รูป ประจําจัดตั้งเปลี่ยนสวดภาณวารประจำ
เทียนไชยบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

ครั้นเวลาบ่ายเจ้าพนักงานจัดเตรียมกระบวนแห่เหมือน ณ วัน
๓+๒ ค่ำ เวลาบ่าย ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ตั้งสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอที่เกยฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสรแล้วเสด็จ
พระราชดำเนินจากพระที่นั่งจักรี มหาปราสาทประทับพระที่นั่งอาภรณ์-
ภิโมขปราสาท ทรงรับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอจากพระราชยาน
เสด็จพระราชดำเนินขึ้นทรงฟังพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์บนพระที่นั่งดุสิต
มหาปราสาท พระสงฆ์สวดจบแล้ว เสด็จพระราชดำเนินตั้งสมเด็จพระ

พักผ่อนในฤดูร้อนที่หัวหิน พ.ศ. ๒๕๔๘

พระเจ้าลูกยาเธอทเถยพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท แห่กลับแล้วเสด็จ
 ขึ้นทรงรับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทเถยฉนวนพระที่นั่ง นคราญต์โมสร
 ตามเคย เจ้าพนักงานตักแต่งโคมไฟ เรือทอดหุ่นล้อมวงหมู่พระ
 คำหนักษาแด่แสงสว่างด้วย รุ่งขึ้น ณ วัน ๕+๒ คำ เวลามา เวล
 บ่ายเหมือน ณ วัน ๔+๒ คำนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 ออกรับเสด็จสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ แด่ตั้งกระบวนแห่ไปมา แด่สด
 พระพุทธมนต์เหมือนวันก่อน ตามโคมไฟในท้องนาเหมือนวันก่อน
 รุ่งขึ้น ณ วัน ๖+๒ คำ เป็นวันตั้งประดิษฐานพระบรมราชโอง
 สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เวลามารุ่งพนักงานล้อมวงประจำรักษา
 แด่แสงสว่างตามที่ เจ้าพนักงานจัดการเตียงพระสงฆ์ ๖๐ รูป บนพระ
 ที่นั่งคู้ตมหาปราสาท ครั้นพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว เจ้าพนักงาน
 ตั้งฆารณินิมิตพระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่ ๒๐ รูป ไปคอยถวายไชยมงคล
 ที่พลับพลาภายในพระที่นั่งชลตศุภมาน พนักงานจัดกองกลาบาตขึ้น
 ตามราชวัติ ดัดกับกับพิณพาทย์ราชวาทย์นอกแต่ประค
 ฐ์ต้นทรงหม่อมพระคำหนักษาทำราชวาทย์ เครื่องเล่นสมโภชทั้งปวง
 ยกออกไปเล่นที่ด้านหน้าโรงเรือด้านตะวันตกริมหน้า

ฝ่ายเจ้าพนักงานก็จัดเตรียมกระบวนแห่ตามเดิมอย่างวันก่อนๆ ครั้น
 เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จสมเด็จพระเจ้า
 ลูกยาเธอทรงพระราชนาแต่เถยฉนวนพระที่นั่งนคราญต์โมสรเสร็จแล้ว
 เสด็จพระราชดำเนินประทับเถยหน้าพระที่นั่งจักรมหาปราสาท ขึ้นทรง
 พระราชนา เสด็จพระราชดำเนินออกประตูศรีสุนทร ประทับพระที่นั่ง

ราชกิจวินิจนัย กระบวนแห่งเดินออกจากประตูราชตำราญมาโดยราชวิถี
 ทางเดิม ^๕เดิยวมุมโรงนาพิกาเดียบกำแพงแก้วด้านพระมหาปราสาท
 ไปหน้าโรงทอง โรงกระด่าป็น ^๕เดิยวออกประตูศรีสุนทร ตรงไปตาม
 ถนนท่าขนนางแล้ว ^๕เดิยวถนนหน้าโรงเรือด่านควนคกริมน้ำ ผ่านหน้า
 พระที่นั่งราชกิจวินิจนัยโดยรอบโรงเรือ พระราชยานประทับเกยพระที่
 นั้งราชกิจวินิจนัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับพระกรดมเด็จพระ
 พระเจ้าดุกยาเชอชนจากพระราชยาน ^๕ดมเด็จพระเจ้าดุกยาเชอทรง
 เปดียนพระภูษานทองพระองค์ออกเสด็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเชอ กรมหลวง
 เทววงศ์โรปการรับพระกรดมเด็จพระเจ้าดุกยาเชอ ตามเสด็จพระ
 ราชดำเนินต่งสู่แปลงสร้างประทับคอยพระฤกษ์ ณ พลับพลาทอง ครั้น
 เวลากลางพระฤกษ์ ชีพพรพราหมณ์ ดอยกึ่งปลาทองเงินนาก มะพร้าว
 งอกบีดทองเงิน ณ มุมพระกรงที่ตั้งร้งสนาน แดงจุดเครื่องบูชาอวยไชย
 ทัมณฑปมูมราชวัตรทอง โหรับบูชาวงสร่วงพระฤกษ์ แดดอย
 นั้ตรตามกระแฉ่นา เรือแห เรืออดนท่ทอดแหซึ่งอดน เรือหมอจรเข้
 กัดักชนักกระทำวิชิตรวงตราคอยระวงพิทักษ์รักษาด้วร่ายในน้ำให้มา
 ผ่องพานในเวดาพระฤกษ์ตามตำรา กรมตำรวจกตั้งยืนในน้ำแปลง
 สร้างขึ้นในราชวัตรทอง ฝัพายลงน้ำด้อมแพ้นนอก พอถึงเวลามหา
 มงคล ฤกษ์เช้า ๕ โมง ๒๖ นาที จะได้เสด็จต่งร้งสนานในพระกรง พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับพระกรดมเด็จพระเจ้าดุกยาเชอ ประทับ
 ยิงธัมจันทร์ทางบันไดแก้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระ

พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์
 วรเดช รับพระกรต่อพระหัตถ์พาเสด็จลงจุ่มพระองค์ตรงสนามในพระ
 กรวดด้วยมะพร้าวคู้บดทองเงิน เจ้าพนักงานประโคมดุริยางค์ดนตรี
 พร้อมกัน พระสงฆ์สวดถวายไชยมงคล กรมพระแสงปืนต้นที่ประ
 จำอยู่นอกราชวัติทรงคันเหินยิงปืนสัญญาณพร้อมกัน เจ้าพนักงาน
 ประจำเรือทอดทุ่นล้อมวงยิงปืนใหญ่ยิงชนผลัดเปลี่ยน กันไปกว่าจะสิ้น
 เวลาตรงสนาม เจ้าพนักงานทหารปืนใหญ่บกเรือยิงสวดถวาย ๒๑
 นัด การเดินส่มโภชกเดินขึ้นตามทพร้อมกันในเวลานั้น ครั้นตรง
 พอสมควรแล้ว เชิญเสด็จส่มเด็จพระเจ้าลูกยาเธอขึ้นสู่พระแท่น ๓ ชั้น
 ซึ่งตั้งอยู่ริมพระกรวดด้านตะวันตก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 พระราชทานน้ำพระมหาสังข์แด่พระเจ้าน้ำพระพุทธรูป พระกระยา
 สนามหน้าบุญมหาหนที่ต่าง ๆ เสร็จแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดให้
 เชิญเสด็จกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ กับพระสังฆราชคณะผู้ใหญ่
 แด่พระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ฝ่ายหน้าฝ่ายในเสนาบดี ถวายน้ำพระพุท
 ธรูป ส่มเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ แด่ขัพอพรหมณเฑียรนาถเสนาบดี
 เสร็จแล้ว ส่มเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทรงผลัดพระภูษา พระเจ้าน้อง
 ยาเธอกรมหลวงเทววงศ์วโรปการเชิญเสด็จขึ้นสู่พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย
 ทรงแต่งพระองค์ทรงฉลองพระองค์ครุยเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวทรงตั้งสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอลงพระราชยาน ตั้งกระบวนแห่
 กลับ แต่งเครื่องแต่งทรงขึ้น ไปประทับเกยหน้าพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมข
 ปราสาท เสด็จขึ้นสู่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ส่มเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ

ประทับเหนือพระที่นั่งโอรนงค์น้อย พร้อมกับพระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่
 ผู้น้อย พระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดี มนตรี ขมาตย์ ข้าราชการ
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งในกรุงและหัวเมือง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมี
 พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่งให้พระยาศรีสุนทรโวหาร
 เจ้ากรมพระอาลักษณ์ อ่านประกาศขอ พระเกียรติเฉลิม พระปรมาภิไธย
 ถวายไชยมงคลเสร็จแล้ว พระสงฆ์สวดถวายไชยมงคล เจ้าพนักงาน
 ประโคมดุริยางค์ดนตรีชนพร้อมกันเจ้าพนักงานทวารมณฑลทวารเวียงบัน
 ด์ลุกออกแห่งละ ๒๓ นิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานน้ำ
 พระมหาสังข์ พระราชทานพระสุพรรณบัตร และเครื่องราชกกุธภัณฑ์
 แด่เครื่องพระราชอิสริยยศแด่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เป็นสมเด็จพระ
 บรมโอรสาธิราชเสร็จแล้ว ทรงถวายบริกษารภินิหารแก่พระสงฆ์ ๖๐
 รูป พระสงฆ์สวดคาถาคัมภีร์นโมไชย แด่ถวายยถาคิเรก แล้วสมเด็จพระ
 บรมโอรสาธิราชทรงแต่งพระองค์พระเครื่องต้นอย่างเทศบนพระที่นั่ง
 อารณภิโมขปราชัท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งสมเด็จพระ
 บรมโอรสาธิราชลงพระราชยาน ตั้งกระบวนแห่กลับเข้าสู่พระบรมมหา
 ราชวังชั้นในโดยทางเดิม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นรับพระ
 กรสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชที่เกยหน้าฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสร
 เสด็จขึ้นแล้ว เป็นเสด็จการพิชิตสังข์ พิชิตพราหมณ์ เจ้าพนักงานเด็ก
 การเรือทอดท่นต่อมวงในแม่น้ำแควน้อย

ครั้นเวลาบ่ายจะได้ตั้งกระบวนแห่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชไป
 สัมโภช ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทโดยราชวิถีตามเดิมขึ้นกองกลาบาต

พักผ่อนในฤดูร้อนที่หัวหินกับลูกและหลาน พ.ศ. ๒๔๙๕

มีพัฒนาการทาง แดเครื่องเล่นส้มโงตามที่ ส้มเด็จพระบรม
 โอธำธราชทรงเครื่องคั่นอย่างขัธราชกุมาร พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวทรงส่งสมเด็จพระบรมโอธำธราช ที่เกยหน้าฉนวนพระที่นั่ง
 นงคราญสโมสรแล้ว เสด็จพระราชดำเนินประทับเกยพระที่นั่งอาภรณ์
 ภิมุขปราสาท ครั้นกระบวนแห่มาถึงทรงรับพระกรสมเด็จพระบรม
 โอธำธราชขึ้นสู่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ประทับเหนือพระที่นั่งราช
 ยานกงภายในใต้ปลับตดเควคณิตร เจ้าพนักงานทหารเรือ ทหารบกยิงปืน
 สดุดีอึกแห่งละ ๒๓ นัด จึงพระบรมวงศานุวงศ์ถวายไชยมงคลครั้ง ๑
 ทานเสนาบดีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือนทั้งในกรุง
 หัวเมืองถวายไชยมงคลครั้ง ๑ ราชทูตแดงผู้แทนคอเวอนเมนต์ต่าง
 ประเทศถวายไชยมงคลครั้ง ๑ แล้วสมเด็จพระบรมโอธำธราชทรงพระ
 ดำรัสตอบเสร็จแล้ว กรมท้าวผู้แทนคอเวอนเมนต์ต่างประเทศกลับลง
 ไปจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ซึ่งพอพราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียน
 พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยรับแว่นเวียนเทียนพร้อมกัน
 คำบรอบ ๕ พราหมณ์ดับแว่นเวียนเทียนแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวพระราชทานน้ำพระมหาสังข์ทรงเจิมเสร็จแล้ว ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แดเสนาบดี
 ถวายทรงเจิม แล้วเสด็จประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิมุขปราสาท ทรง
 ส่งสมเด็จพระบรมโอธำธราชลงพระราชยาน ตั้งกระบวนแห่กลับเข้า
 สู่พระบรมมหาราชวังชั้นใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระ
 ราชดำเนินขึ้นไปรับพระกรสมเด็จพระบรมโอธำธราช ณเกยหน้าฉนวน

พระที่นั่งนงคราญสโมสรแล้ว เสด็จขึ้น

ครั้น ณ วันเสาร์เดือนยี่แรมเจ็ดค่ำ ณ วันอาทิตย์ เดือนยี่ แรมแปดค่ำ เวลาบ่ายตั่งกระบวนแห่ส้มโภขบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทเหมือนอย่างเมื่อเวลาบ่าย ณ วันศุกร์เดือนยี่แรมหกค่านอก ๒ วันเป็นเสร็จการพิธีมหาพิไชยมงคลตั่งสร้างนาคเดิมพระบรมภิกษุ ส้มเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธราชกุมารเป็นคำรบ ๗ วัน ๘ เวลา แต่เท่านี้

อนึ่ง การพระราชพิธีครั้น พระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ผู้น้อยแต่งพระองค์ในการตั่งนาคด้วย ณ วัน ๒+๒ ค่ำ เวลาบ่าย ๓+๒ ค่ำ เวลาเช้า แด่เพียงพระสงฆ์เวลาเช้า ณ วัน ๔ เดือน ๒ แรม ๔ ค่ำ ณ วัน ๕ เดือน ๒ แรม ๕ ค่ำ ทรงพระภูษามังวาลเงิน ทรงฉลองพระองค์ทรงยศคำ ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศซึ่งได้รับพระราชทาน ครั้นณ วัน ๓+๒ ค่ำ ณ วัน ๔+๒ ค่ำ ณ วัน ๕+๒ ค่ำ ณ วัน ๗+๒ ค่ำ ณ วัน ๘+๒ ค่ำ เวลาบ่าย ณ วัน ๖+๒ ค่ำ เวลาเช้า เวลาบ่าย ทรงพระภูษาเกยวเขียนทองต่างดี ฉลองพระองค์เย็บปักต่างดีทรงคาดครุยดี ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศซึ่งได้รับพระราชทาน แด่ทรงสดมภ์ด้วยสร้อยจุลจอมเกล้าด้วย ณ วัน ๒+๒ ค่ำ เวลาบ่าย เฝ้าทูตละของชุดพระบาทสมเด็จพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ณ วัน ๓+๒ ค่ำ เวลาเช้าเฝ้าทูตละของชุดพระบาทสมเด็จพระสังฆมณเฑียรที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ณ วัน ๓+๒ ค่ำ ณ วัน ๔+๒ ค่ำ ณ วัน ๕+๒ ค่ำ เวลาบ่ายทอดพระเนตรแห่มาไปทิมดาบตำรวจหน้าแด่ทูตละของชุดพระบาทสมเด็จพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

ณ วัน ๕+๒ ค่ำ ณ วัน ๕+๒ ค่ำ เวลาเข้าปฏิบัติพระสงฆ์บนพระ
 ทิ้งดุสิตมหาปราสาท ณ วัน ๖+๒ ค่ำ เวลาเข้า ปฏิบัติพระสงฆ์บนพระ
 ทิ้งดุสิตมหาปราสาทแล้ว เสด็จไปประทับเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
 ทอดพระเนตรเห็นพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยครั้นเวลาเสด็จพระราชดำเนิน
 ลงแพลงสรง แล้วประทับที่ปราภิกรมแพลงสรงหน้าพระที่นั่งชดศพิมาน
 ครั้นเวลาลงสรงส่นานแล้ว เสด็จขึ้นประทับทอดพระเนตรเห็นพระที่นั่ง
 ราชกิจวินิจฉัย แห่กลับแล้วเสด็จขึ้นไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทประชุม
 ในเวลาเดิมพระปรมาภิไธย เสด็จพระราชดำเนินขึ้น พระที่นั่งอาภรณ์
 ภิโมชปราสาท แล้วเสด็จประทับทอดพระเนตรกระบวนแห่กลับ ณ
 ทิมดาบตำรวจหน้า แลประทับโต๊ะเสวยที่โรงทหารมหาดเล็กด้วย เวลา
 บ่ายประทับทอดพระเนตรแห่ไปหน้าทิมดาบตำรวจหน้าตามเคย ครั้นแห่
 ถึงแล้ว เสด็จขึ้นไปถวายไชยมงคลแด่รับแว่นเวียนเทียนบนพระที่นั่งดุสิต
 มหาปราสาทด้วย ณ วัน ๗+๒ ค่ำ ณ วัน ๘+๒ ค่ำ เวลาบ่ายประทับ
 ทอดพระเนตรแห่ไปมาที่ทิมดาบตำรวจหน้า แลเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
 รับแว่นเวียนเทียนบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทด้วย

ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือนในกรุงแห้วเมือง
 แด่งตัว ณ วัน ๒+๒ ค่ำ เวลาบ่าย ณ วัน ๓+๒ ค่ำ ณ วัน ๔+๒ ค่ำ
 ณ วัน ๕+๒ ค่ำ เวลาเข้านั่งมวงด้นาเงินแก่สวมเสื่อครึ่งยศดำ ทิดตรา
 เครื่องราชอิสริยยศซึ่งได้รับพระราชทาน ตำรวจถือหอกเงินณวัน ๓+๒ ค่ำ
 ณ วัน ๔+๒ ค่ำ ณ วัน ๕+๒ ค่ำ ณ วัน ๗+๒ ค่ำ ณ วัน ๘+๒
 ค่ำ เวลาบ่าย ณ วัน ๖+๒ ค่ำ เวลาเข้า เวลาบ่าย นั่งต้องบัลลัง

สวมเสื้อเย็บแบบเขมรชวบทัดดี คาดครุยขาวติดตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์
 ซึ่งได้รับพระราชทาน สวมสังวาลจุลจอมเกล้าด้วย ดำรงจักษุ
 แต่งเต็มยศตามยศ สวมเสื้อครุยขาวชนนออก ติดตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์
 ซึ่งได้รับพระราชทาน ณ วัน ๒+๒ คำ เวลาราย ณ วัน ๓+๒ คำ
 เวลาเช้าขุนนาง ผู้ใหญ่ผู้น้อยหัวเมืองในกรุงเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทบน
 พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ที่เป็นเจ้าพนักงานอยู่ประจำการตามท้าว
 ทหารมหาดเล็กคอยเฝ้าหน้าตามเด็จจากพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทท้าวพระที่นั่ง
 ดุสิตมหาปราสาท ณ วัน ๓+๒ คำ ณ วัน ๔+๒ คำ ณ วัน ๕+๒ คำ
 เวลาราย ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อย ในกรุงหัวเมืองเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
 ท้าวพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท แต่เจ้าพนักงานอยู่ประจำท้าว
 ทหารมหาดเล็กคอยเฝ้าหน้าตามเด็จจากพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เวลา
 ประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาทแล้ว ดำรงเฝ้าทูลละอองธุลีพระ
 บาทอยู่ข้างปรัวขุนนาง มหาดเล็กทหารเข้าในพระदानพระมหาปราสาท
 ณ วัน ๔+๒ คำ ณ วัน ๕+๒ คำ เวลาเช้า ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยปฏิบัติ
 พระสงฆ์ แต่เจ้าพนักงานประจำทบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ณ
 วัน ๖+๒ คำ เวลาเช้า ขุนนางผู้น้อยปฏิบัติพระสงฆ์บนพระที่นั่งดุสิต
 มหาปราสาทแล้วไปบันจบขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งในกรุงแหวหัวเมือง เฝ้า
 ทูลละอองธุลีพระบาทท้าวหน้าพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย ครั้นเด็จ
 พระราชดำเนินตงแพลงตั้งแล้ว ไปประชุมโรงพักข้างแพลงตั้งหน้า
 พระที่นั่งขจัดศพมาน ครั้นเด็จการตงตั้งแล้ว เด็จขึ้นพระที่นั่ง
 ราชกิจวินิจฉัย คอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทท้าวตามเดิม ครั้น

แห่กลับแล้วขึ้นไปประชุมบน พระที่นั่งดุสิต มหาปราสาท เวลา เสด็จมีพระ
 ปริมาภิไธยครั้นพระราชทานพระสุพรรณบัฏเสร็จแล้วไปเฝ้าทูลละออง
 รุ่พระบาทที่ปราตามเคย แต่เจ้าพนักงานต่าง ๆ น้อยตามหน้าที่
 ตามกำหนด คำนวณมหาดเล็กคอยเฝ้าตามเสด็จพระที่นั่งจักรีมหา
 ปราสาทไปพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย คำนวณอยู่น้ำปรา ขุนนางมหาดเล็ก
 ทหารอยู่บนถนนพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย ครั้นเสด็จพระราชดำเนิน
 ลงแปลงเสร็จแล้ว ที่เป็นขุนนางไปประชุมโรงพักริมแปลงเสร็จหน้า
 พระที่นั่งขลุ่ยพมมาน ครั้นเสร็จการลงเสร็จแล้ว เสด็จขึ้นประทับพระที่
 นั่งราชกิจวินิจฉัย กลับมาอยู่ตามเดิม ครั้นเสด็จพระราชดำเนินขึ้น
 ทางฉนวนฝ่ายในแล้ว ไปประชุมพร้อมกันบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
 เวลาเสด็จมีพระปริมาภิไธย ครั้นพระราชทานพระสุพรรณบัฏ เสร็จ
 แล้ว กลับลงไปคอยเฝ้าตามเสด็จพระราชดำเนินแล้ว ขุนนาง
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้ง ปวงไปรับพระ ราชทานเตียงทองมิด เข็มด้วย ณ วัน
 ๖+๒ ค่ำ ณ วัน ๗+๒ ค่ำ ณ วัน ๘+๒ ค่ำ เวลาบ่าย ขุนนางผู้ใหญ่
 ผู้น้อยใน กรุงแห้วเมือง เฝ้าทูลละอองรุ่พระบาทที่ ปราหน้าพระที่นั่ง
 อารณีย์โมฆปราสาท ครั้นเฝ้ามาถึงเสด็จขึ้นแล้ว ขึ้นไปบนพระที่นั่ง
 ดุสิตมหาปราสาทรับแว่นเวียนเทียน เสด็จขึ้นแล้วมาอยู่ทปราตามเดิม
 แต่เจ้าพนักงานต่าง ๆ อยู่ตามที่กำหนด คำนวณมหาดเล็กทหารคอยเฝ้า
 นำตามเสด็จประจำที่ตามเคย แต่ ณ วัน ๖+๒ ค่ำ เวลาบ่ายแห่ส้มโกล
 หนเมื่อเวลาก่อนเวียนเทียน ขุนนางถวายไชยมงคลด้วย ขาวยุโรปซึ่ง
 จะเข้ามาในการพระราชพิธี ทเป็นราชทูต แดงผู้แทนคอเวอนเมนต์

ต่างประเทศแต่เดิมยศตามยศต่างชาติ ที่ไม่มีเครื่องยศแต่ฮวงนิง
 เสด็จ ที่เป็นราชการฝ่ายซ้ายแต่เดิมยศตามกรม ที่ไม่มีเครื่องยศ
 แต่ฮวงนิงเสด็จ นายห้างพ่อค้าผู้ใหญ่แต่ฮวงนิงเสด็จ เจ้าพนักงานกรม
 ทำจัดการรับรอง ณ วันเดือนยี่ แรม ๓ ค่ำ แรม ๔ ค่ำ แรม ๕ ค่ำ
 แรม ๖ ค่ำ แรม ๗ ค่ำ แรม ๘ ค่ำ เวลาราย ราชทูต กงสุลผู้แทน
 คอเวอนเมนต์ต่างประเทศ แลที่เป็นข้าราชการฝ่ายซ้ายนั่งที่ปราชนาง
 หน้าพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท นายห้างพ่อค้าผู้ใหญ่ชายหญิง
 ยืนที่ห้องชั้นล่างโรงนาฬิกา วัน ๒๒ ค่ำ เข้าเวลาดงดง เมื่อเวลา
 แห่ไปพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยราชทูตกงสุล ผู้แทนคอเวอนเมนต์ต่างประ
 เทศ แลที่เป็นข้าราชการฝ่ายซ้ายยืนที่ปราชนาง ครั้นเวลาดงดง
 ไปยืนที่ปราทพกพร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ ครั้นแห่
 กลับจากพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยออกมาพักที่ปราชนาง ถ้าแต่จะมี
 พ่อค่านายห้างชายหญิงมาในวันนั้น ให้พักอยู่ที่โรงเรือ เมื่อเวลาแห่กลับ
 จากพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท ราชทูต กงสุล ผู้แทนคอเวอน
 เมนต์ต่างประเทศ แลที่เป็นข้าราชการไปพักที่ปราชนาง พ่อค้า
 นายห้างชายหญิงพักที่ห้องชั้นล่างโรงนาฬิกาตามเคย แต่ในวัน ๒๒ ค่ำ
 เวลารายวันแห่สมโภชนั้น เมื่อแห่ถึงเสด็จแล้ว ราชทูตแกลงกงสุล
 ผู้แทนคอเวอนเมนต์ต่างประเทศ แลที่เป็นข้าราชการฝ่ายซ้ายพร้อม
 กันขึ้นไปประชุมบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ถวายไชยมงคลแล้วกลับ
 ลงมาปราทพกตามเดิม

อนึ่ง ราษฎรชายหญิงผู้ที่จะมาดูการแห่พระราชพิธี ณ วัน

เดือน ๒ แรม ๓ ค่ำ ๔ ค่ำ ๕ ค่ำ ๖ ค่ำ ๗ ค่ำ ๘ ค่ำ เวลาบ่ายให้ดูแห่ที่
 สนามหน้าหน้าโรงครวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แด่ถนนหน้าหอมิว
 เซียม หน้าหอรัชฎาภิพัฒน์ แยกต่าง ๆ ซึ่งเป็นนอกเขตนอกพระราชวัตร
 ทางแห่ตลอดไปจนถึงถนนหน้าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แด่ถนนหน้า
 เชื้อนเพชรโรงแสง ครั้น ๖+๒ ค่ำ เวลาเช้าแห่ลงตรง ราษฎร
 ชายหญิง จะดูแห่ ซึ่งกระบวนจะเดินออกจาก พระบรมมหาราชวังไปพระ
 ทนงราชกิจฉินจัญให้อยู่ตามโรงเรือ แด่ตามถนนท่าขนนางนอกพระราช -
 วัตรทางแห่ ถ้าจะดูทางเรือทางน้ำให้อยู่นอกทุ่งน้อมวงริมฝั่งวัดนค
 หนึ่ง เป็นธรรมเนียมพระราชพิธีลงตรงแต่ก่อนมา ห้ามมิ
 ให้ผู้หนึ่งผู้ใดนอกจากเจ้าพนักงานไปมาเกยวข้องในแพลงตรง ต่อเวลา
 เสร็จการลงตรงดังนั้นแล้วในวันเดือน ๒ แรม ๖ ค่ำ ๗ ค่ำ ๘ ค่ำ จึงให้
 ผู้จะมาดูการในแพลงตรงไปชุมนุมเชยตามความประสงค์ เจ้าพนักงาน
 จะยังไม่รอไม่ถอนเครื่องตกแต่งกว่าจะสิ้นวันส้มโองคำรบ ๓ เวลา ให้
 ผู้ซึ่งอยากจะทราบกำหนดการพระราชพิธีกำหนด ตามหนังสือทุก ประการ
 เทียบ ๖

กำหนดเพิ่มเติม

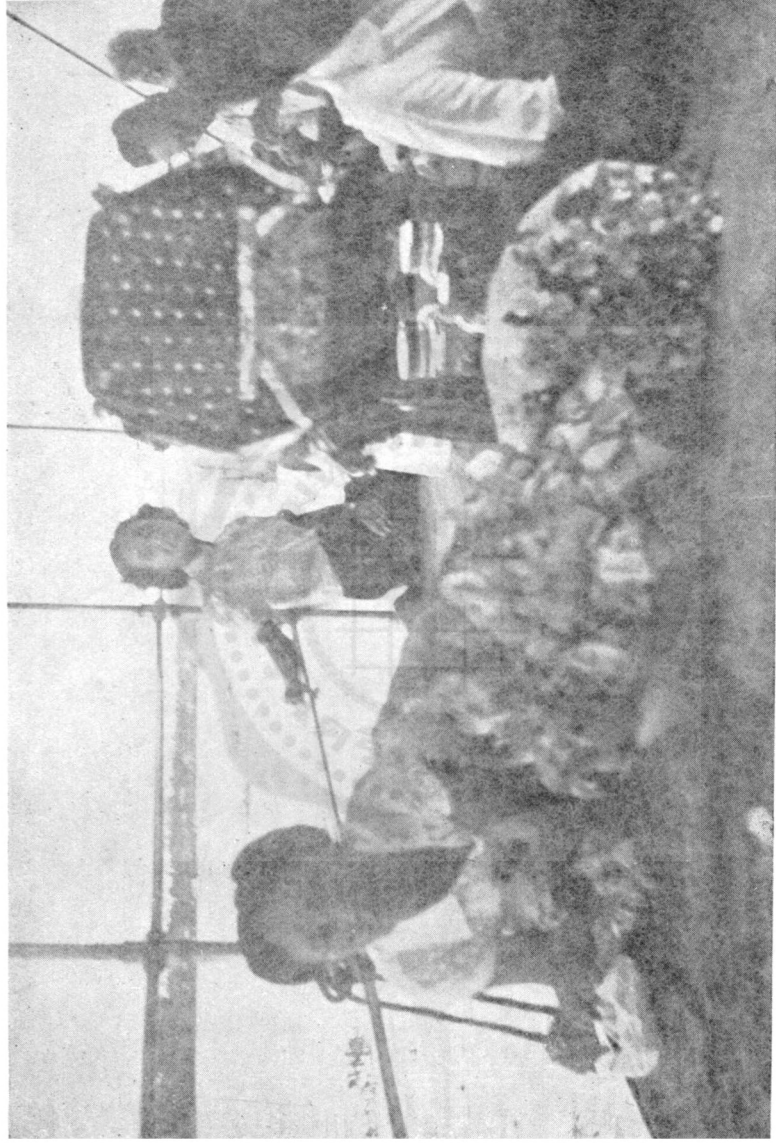
การพระราชพิธีดงสร้างเฉลิมพระปรมาภิไธย

ครั้นเสร็จการพระราชพิธีสงฆ์ พิธีพราหมณ์ และการตั้งฉัตร
รับพระสุพรรณบัฏตรัสโองการเสร็จแล้ว มีการเฉลิมพระเกียรติยศต่อการ
พระราชพิธีไปอีก ๒ เวลา

เจ้าพนักงานปักฉัตรเบญจรงค์ ราชวัตรไม่ต้องฝากถนนรอบ
กำแพงพระบรมมหาราชวังชั้นนอก แดกตกแต่งพลับพลาโรงพักปรา
ต่างๆที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ แด่ปักพุ่มกลดพฤกษ์อย่างใหญ่ที่ทอง
สนามไชย ๔ ต้น

ครั้น ณ ๓+๒ ค่ำ เวลาเช้า เจ้าพนักงานจัดการกระบวนแห่
ทุกอย่างตกแต่งเสร็จทุกแห่ง กรมข้างจัดพระยาข้างสำคัญ แด
ข้างพระคชาธาร ข้างผูกเครื่องรบยืนในปราสาทเหนือ ข้างพระที่นั่ง
ตะกั่วเทียมเกยเหนือ ประทับพระที่นั่งราชนทรทิศเหนือหน้าพระที่นั่ง
สุทไธสวรรย์ กรมข้างจัดพระยาม้าต้นแด่ม้าผูกแพนเครื่องรบยืนปรา
สาทได้ กรมทหารปืนใหญ่จัดปืนเตรียมคอยสวดทูลหน้าศาลสถิตยุติธรรม
แห่ง ๑ ที่หน้าโรงหล่อแห่ง ๑

ครั้นเวลา ๔ โมงเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับทั้ง
พระบรมโอรสาธิราชเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยกระบวนพยุหยาตรา

งานลอยองค์การเจ้าพระยาธรรมมาชิกรณชาติ

โดยทางสถลมารคจากเกยพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เจ้าพนักงานทหาร
บก ทหารเรือยิงปืนส่งตอกแห่งละ ๒๓ นัด กระบวนเดินออกประตูพิฆา
ไชยศรี วิเศษไชยศรี แล้วย้อมแตรเจดีย์กรไปตามถนนท้องสนามไชย
ประทับพัดบัลลังก์หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เปิดกระบวน พระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดี มนตรีมหาอำมาตย์ ข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือนทั้งในกรุงและหัวเมืองเดินตาม
ลำดับยศ ฝ่ายพลเรือนเดินมาแต่ข้างเหนือพัดบัลลังก์ ฝ่ายทหาร
มาแต่ข้างใต้ พร้อมกับเข้าไปนมัสการถวายที่หน้าพระที่นั่งทุก
พระองค์ทุกท่าน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเหรียญ
ที่ระลึกในการพระราชพิธีตั้งดวงในการเฉลิมพระปรมาภิไธยทอกัน เจ้า
พนักงานทหารบก ทหารเรือยิงปืนส่งตอกอีกแห่งละ ๒๓ นัด แล้วทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทั้งทนายอรรถกฤษณ์และทนายราชบุรุษ ๕ คน
เสร็จแล้ว เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราจากพัดบัลลังก์เข้า
สู่พระบรมมหาราชวังเป็นประเพณี แล้วย้อมมณีนพราการ เข้าประตู
พิทักษ์บวร ออกประตูสุนทรทศฯ เข้าประตูวิเศษไชยศรี ประทับ
เกยพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทตามเดิม เจ้าพนักงานทหารปืนใหญ่ยิง
ปืนส่งตอกอีกแห่งละ ๒๓ นัด เป็นเสร็จการในวันนี้

ครั้น ณ วัน ๕+๒_{๑๒} ค่ำ เจ้าพนักงานตกแต่งที่ประทับ ณ พระที่นั่ง
ขลุ่ยพิมาน แลเจดีย์เตรียมเรือกระบวนหลวงตามวิธีอย่างพยุหยาตรา
ใหญ่ ข้างเหนือหน้าตงกระบวนหน้าท้าวพระ พร้อมด้วยกระบวนเรือ
พระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดี มนตรีมหาอำมาตย์ ข้าราชการผู้ใหญ่

ผู้น้อยฝ่าย ทหารพลเรือนทั้งในกรุง แลหัวเมือง คอยเสด็จพระราชดำเนิน
 อยู่ เวลาบ่าย ๓ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก ณ
 พระที่นั่งจักรมหาราชาปราสาท ขันทรงพระราชยานลงยาราชาวดำพรหม
 ด้วยกระบวนแห่นำตามเสด็จพระราชดำเนินออกประตูศรีรัตนทร ประตู
 เทวภิรมย์ ประทับเกยพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เสด็จขึ้นประทับ
 พระที่นั่งโอรนบนพระที่นั่งขลึงคพิมาน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้เปิดเรือกระบวนพายต้องเป็นลำดับตามริ้วกระบวนพยุหยาตรา ดัน
 กระบวนหลวง แล้วเปิดเรือพระบรมวงศานุวงศ์ แลข้าราชการเป็นลำดับ
 ยศ ดันจำนวนแล้วจึงเปิดเรือคู่แฉ่งต่อภายหลัง แล้วเสด็จพระราช
 ดำเนินขึ้นสู่พระบรมมหาราชวังเป็นต้นการเพิ่มเติมเฉลิมพระเกียรติยศใน
 การพระราชพิธีดังทรงเฉลิมพระปรมาภิไธย ในสมเด็จพระบรมโอรสา-
 ธิราช เจ้าฟ้าสยามมงกุฎราชกุมารแต่ท่าน

ในวันซึ่งเพิ่มเติมการพระราชพิธี ๒ เวลานั้น ณ วัน ๓+๒ ค่ำ
 ณ วัน ๕+๒ ค่ำ พระบรมวงศานุวงศ์แต่งพระองค์ทรงผ้าเกยวเชียนทอง
 นทองพระองค์เยียรบับต่างดี คาดนทองพระองค์ครุยดี ทรงตราเครื่อง
 ราชอิสริยยศซึ่งได้รับพระราชทาน แลสดมพระดังวาลจุลจอมเกล้าด้วย
 ๒ แต่งต่างกรมถึงพระองค์เจ้า ทรงพระมาดาศ้อย่างเก่า หม่อมเจ้า
 ทรงหมวกขาวมียอดอย่างใหม่ ณ วัน ๓+๒ ค่ำ ต่างกรมทรงพระวอ
 ๒ กนพระกุดดหัททของขวาง มีตำรวจถือหอยก่า ๑ พนมมือ ๕ คำน้าเสด็จ
 มีพระแสงดาบ ๑ ทวน ๒ หอก ๑ ง้าว ๑ แลเครื่องยศมหาดเล็กตาม
 เสด็จ พระองค์เจ้าทรงพระเสด็จยกนพระกุดดหัททของขวาง ตำรวจถือ

หว้ายกำ ๓ พนมมือ ๓ คู้ นำเด็ก มีพระแสงเครื่องยศมหาดเล็กตามเด็ก
 เหมือนกับต่างกรม หม่อมเจ้าทรงเสด็จปากกนพระกตมระไบ มีตำรวจ
 ถอยหวายกำ ๓ พนมมือ ๓ คู้ มหาดเล็กตามหลังแบ่งเป็น ๒ หมู่ เด็ก
 คอยอยู่ทางถนนบำรุงเมืองหมู่ ๑ ทางถนนเจริญกรุงหมู่ ๑ เมื่อถึงเวลา
 ให้เดินกระบวนเป็นลำดับตามริ้ว กระบวนฝ่ายเหนือถึงหน้าประตู
 พัทธกษ เด็กจึงทรงพระดำเนินเข้ามาในมณฑล ๑ ถวายทูลเกล้าฯ
 หน้าพลับพลา ได้รับพระราชทานเหรียญแล้ว เด็กขึ้นไปประทับเฝ้า
 ทูลละอองธุลีพระบาท แต่พระวอ พระเสด็จ เสด็จยังบ้าน ครั้นเจ้า
 นายเสด็จลงแล้ว เสด็จเป็นกระบวนไปทางสวนสราญรมย์ ส่วนกระบวน
 ทชณมาทางใต้ถึงหน้าประตูศกตไชยสิทธิ เด็กจึงทรงพระดำเนินเข้ามา
 หน้าพลับพลาเหมือนกัน พระวอ พระเสด็จ เสด็จยังบ้าน เสด็จ
 ถนนเข้าไปในโรงสูบน้ำออกประตูหลังโรงเข้าไปทางสวนสราญรมย์ เมื่อ
 เด็กพระราชดำเนินกลับจากพลับพลาแล้ว จึงมีตกระบวนเจ้านาย
 รับเด็ก ตามเด็กพระราชดำเนินต่อท้ายกระบวนหลวงเข้าพระบรม
 มหาราชวัง กระบวนหลวงเข้าประตูศิโยนไชยศรี แล้วกระบวน
 เจ้านายกลับ

ณ วัน ๕+๒_{๑๒} ค่ำ ต่างกรมทรงเรือกราบภัญญาผูกม่านทอง มี
 พระแสงเครื่องยศด้วย คอยอยู่เหนือนาทายกระบวนหลวง เมื่อกระบวน
 หลวงขึ้นแล้ว เรือเจ้านายตาม ถวายคำเรียงตามลำดับยศกว่าจะขึ้น
 กระบวน

ส่วนข้าราชการ ณ วัน ๓+๒_{๑๐} ค่ำ ณ วัน ๕+๒_{๑๒} ค่ำ แต่งตัวนั่ง

ต้องบักตาย เดื่อเยวรายบอดคตคตเขมราบ คาคครยขาว คิตตราเคือง
 ราชอิศริยส์ซึ่งได้รับพระราชทาน ส่วนถึงวาดจุลจอมเกล้าฯ ด้วย
 ส่วนหมวกมียอดทองคำแก่้าใหญ่ แต่ท่านอรรคมหาเสนาบดีทั้ง ๒
 ส่วนมาดาดำหรัยส์ ณ วัน ๓+๒ ค่ำ อรรคมหาเสนาบดีชนแคว้น
 กตมโทนนำหน้า ๓ ค่ำ มีดาบเจียดแคว้องยศทนายตามหลัง พระยา
 พานทองชนแคว้นกตมโทน ๑ ค่ำ มีแคว้องยศทนายตามหลัง พระยา
 พระ หลวง ชน ที่ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรทั้งห้วงเมืองในกรุง
 เติมนมแคว้องยศทนายตามหลัง เตินเรียงกันตามลำดับยศ ฝ่ายพลเรือน
 ต่อกระบวนเจ้านายซึ่งมาทางเหนือ ฝ่ายทหารต่อกระบวนเจ้านายซึ่งมา
 ทางใต้ ลงแคว่เดินเข้าไปน้อมเกล้าฯ ถวายหน้าพระที่นั่ง พระราชทาน
 เหยียญแถวเชาஙเผ่าทูลละอองธุติพระบาท ณ โรงพัก เสด็จพระราช
 ดำเนินกลับจากพลับพลาแล้ว เป็นต้นการประชุม ณ วัน ๕+๒ ค่ำ
 ข้าราชการต่งแต่ท่านเสนาบดีคตคตขุนนางทมิสัญญาบัตร ทมิกาตงออก
 เรือยาวโตตงเรือกรวมมกญญาบ่างไม่ม่าง ทมิยศตงแคว้องยศด้วย
 แบ่งเป็น ๒ พวก พวกหนึ่งตองเข้าในรวงกระบวนหลวง พวกหนึ่งทอย
 นอกรวงกระบวนหลวงนนคตทายเรือเจ้านายเป็นลำดับยศกว่าจะต้นจำนวน
 ให้ฟุตตองการจะทราบเรือจทราบตามกำหนดนจทุกประการเทอญ

การพระราชพิธีลงสรง

วันจันทร์ เดือนยี่ แรมสองค่ำ ปีมะแมชวศก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่งให้เจ้าพนักงาน
 ทงปองจัดการ ซึ่งจะได้ตั้งพระราชพิธีมหาพิไชยมงคลลงสรงสนาน
 เสด็จพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าพระวรวงศ์
 พระองค์ใหญ่เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ตามโบราณขัตติยราช
 ประเพณี เจ้าพนักงานทงปองได้จัดการตั้งพระราชพิธีลงในพระที่นั่ง
 ดุสิตมหาปราสาท ซึ่งพอพรหมณตั้งพระราชพิธี ณ หอเวชวิทยาคมใน
 พระบรมมหาราชวัง แดเจ้าพนักงานทงปองได้ตกแต่งพระที่นั่งหมู่
 พระตำหนักหน้า แดแต่งแพพระมณฑปกับทั้งพัดยศโรงพักที่ต่าง ๆ
 จัดเรือกระบวนทอดที่นั่งล้อมวงตามที แดจัดราชวิถีทางแห่ประดับราช
 วัตรฉัตรเบญจรงค์พร้อมเสร็จ ฝ่ายเจ้าพนักงานตั้งขั้วรียกมนต์พระ
 สังฆราชาคณะผู้ใหญ่ ๒๐ รูป ซึ่งจะได้เจริญพระพุทธมนต์ดงนางด้าย
 มาพร้อมกันในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ครั้นเวลาทุ่มเศษ พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
 ทรงพระที่นั่งราชยาน เสด็จพระราชดำเนินไปประทับพระที่นั่งดุสิตมหา
 ปราสาท พระบรมวงศานุวงศ์ แดข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าทูลละออง
 รุ่พระบาทโดยลำดับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุทนต์นเครื่อง

นมัสการ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ถวาย
ศีล พระสงฆ์ ๒๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์เจ็ดตำนาน ครั้นพระสงฆ์
เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จจากพระที่นั่ง
ดุสิตมหาปราสาททรงพระที่นั่งราชยาน เสด็จพระราชดำเนินออก
ประจักษ์สุนทร ประจักษ์เทวภิรมย์ ไปประทับพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย
ทอดพระเนตรการตกแต่งที่แพพระมณฑป แด่ที่ต่างๆ แล้วเสด็จพระราช
ดำเนินกลับเข้าพระบรมมหาราชวัง เสด็จขึ้นทางประตูพรหมโลกา

วันอังคารเดื่อนี้ แรมสามค่ำ เวลาเช้า เจ้าพนักงานนิมนต์
พระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยขึ้นไปพร้อมในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
๖๐ รูป พระบรมวงศานุวงศ์ทรงพระเคนอาหารบิณฑบาตรแก่พระสงฆ์
๖๐ รูป รับพระราชทานฉัน ครั้นเวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงพระที่นั่ง
ราชยานเสด็จพระราชดำเนินไปประทับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ครั้น
พระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้วถึงกำหนดพระฤกษ์เช้า ๕ โมง ๓๖ นาที
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ทรงจุดเทียนไชย พระ
สงฆ์สวดคาถาจุดเทียนไชย ชาวประโคมก็ประโคมเครื่องพิณพาทย์
ฆ้องไชยขึ้นพร้อมกัน พระสงฆ์ซึ่งจะสวดภาณวารก็สวดภาณวารประ
จำเทียนไชยต่อไป ขณะนั้นเจ้าพนักงานได้ยกดั่งปดปดเสด็จฉัตรที่
ตั้งพระราชยานทรง สำหรับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอจะประทับนั้น พร้อม
กับพระฤกษ์จุดเทียนไชยด้วย ครั้นจุดเทียนไชยแล้วจึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ทรงพระเคนไตรแพรยาม

เยียบบิพตรองแกพระสงฆราชาคณะผูใหญผูนอยซึ่งจะได้สดพระพุท
มณฑก ๖๐ รูป แดพระบาทสมเด็จพระเจาอยุหัวเล็ดจัน

ครนเวลาบาย เจาพนักงานทงบวงกจัดการจกของดอมวงทุก
หนาท พนักงานเรือกจัดคนตงประจำเรือทอดท่นดอมวง พนักงาน
กลาบาตย่นตามราชวตรัมพัฒนาทยรายทาง เจาพนักงานทหารกจัด
ทหารย่นแถวรายทางตลอดทงต้องข่างทางราชวถิ เจาพนักงานการ
เล่งกัตระเตรียมคอยเล่งสมโภชตามที่ ฝ่ายเจาพนักงานกระบวนแห่ก
จัดกระบวนเข้าไปในพระบรมมหาราชวัง ทงพระยานมาศกทเกย
หน้านนวนพระทงนงคราญถึโมถรักอยรับสมเด็จพระเจาตุกยาเธอ ครน
เวลาบาย ๓ โมงเศษสมเด็จพระเจาตุกยาเธอเจาฟ้าพระราชกุมารพระองค์
ใหญ่ ทรงเครื่องอย่างพระราชกุมารเล่งแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
เจาอยุหัวเล็ดจพระราชดำเนินประทับเกย ทรงเล่งสมเด็จพระเจาตุกยา
เธอ ทรงพระยานมาศกทกระบวนแห่เดินออกทางประตูราชดำรญแล้ว
พระบาท สมเด็จพระเจา อยุหัวเล็ดจพระราชดำเนินกลับมาออกทางพระท
นงจักรมहाปราสาท ทรงพระทงราชยานทองดงยาราชวถิตทเกย
บันไดพระทงนงจักรมहाปราสาทด้านควนออก แดเล็ดจพระราชดำเนิน
ไปประทับพระทงนงอาภรณ์ภิมชปราสาท ท่านอัครมหาเสนาบดี
แดข้าราชการผูใหญผูนอยทงใน กรุงแดหัวเมือง ฝ่ายทูตละองชุด
พระบาททปำหน้าพระทงนงอาภรณ์ภิมชปราสาท แดพระบรมวงคาน-
วงคั่นพร้อมกันฝ่ายทูตละองชุดพระบาททหน้าทิมดาบตำรวจหน้า ครน
เล็ดจพระราชดำเนินไปประทับพระทงนงอาภรณ์ภิมชปราสาทแล้ว พระ

บรมวงศานวงศ์กับประทับคอยดําเินในทณ ฝ่ายกระบวนแห่สมเด็จพระเจ้า
 ลูกยาเชอนน กระบวนหนามทหารแตรวงหนง กับทหารถือปืนหมุหนง
 ครนชั้นกระบวนทหาร แดวถึงพระยาศรีดังหเทพกับ พระยา นรินทรราช
 เณนารว มมหาดเล็กคู่แห่แดคู่แห่เด็กคือเด็กในกรมทหารมหาดเล็ก
 แต่งเป็นทหารดักอดพวก ๑ บุตรขุนนางจันแต่งเป็นจันพวก ๑ บุตรขุน
 นางญวนแต่งเป็นญวนพวก ๑ บุตรข้าราชการแต่งเป็นแขกมลายูพวก
 ๑ บุตรข้าราชการแต่งเป็นแขกเทศพวก ๑ ดาวทรงดำเด็กชาพวก ๑
 กับบุตรดาวข้าราชการกองดาวแต่งเป็นดาวพวก ๑ แดวถึงเด็กคี่สระจุ
 บุตรข้าราชการเดินเป็นสองแถว มีข้าราชการเป็นตำรวจดักกับเป็น
 ลำดับกันมา ในระหว่างรอนนมกลองชนะแตรดังขเคืองดังหมุหนง
 แดมีโหรพราหมณ์ไปรยข่าวตอกตอกไม้ แดวถึงหม่อมเจ้าถือนนการ-
 เวศคู่ ๑ ถัดไปมีเชิณมยุรฉัตร ๑ เชิณพุ่มตอกไม้ทองเงินคู่ ๑ แดวถึง
 พระยานมาศกงสมเด็จพระเจ้าลูกยาเชอทรง มีพระกตดแถมังพระสุริย-
 พัดโบกจามรคู่เคียงพระยานมาศสมเด็จพระเจ้าลูกยาเชอนน เจ้าพระยา
 ภาณุวงษมหาโกษาธิบดี กับพระเจ้าอินทวิชยานนท์ พระเจ้านคร
 เชียงใหม่คู่ ๑ เจ้าพระยาพลเทพ กับเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงคู่ ๑
 พระยาธรรมสารนิติ กับพระยาภาษกรวงษคู่ ๑ พระยาเพชรพิไชยกับ
 พระยาอภัยรณฤทธิคู่ ๑ พระยานาพิภักษ์กับพระยาพิชโยคัยสัวรศ
 คู่ ๑ พระยาอิศรานุภาพกับพระยาพิไชยบุรินทร์คู่ ๑ มีเชิณพระแสงแ
 เชิณเครื่องตามพระยานมาศเป็นลำดับไป แดวมีเครื่องสูงข้างหลังหมุ
 หนง ค่อยไปมีนางส้แดงข้าหลวงเป็นอันมาก ชั้นกระบวนข้าหลวง

ในงานคล้ายวันเกิดหม่อมกอบแก้วอาภากร พ.ศ. ๒๔๔๕

แด้วมมาทนางจุงคหิง แด้วมมาทเด็กตามเป็นอนมาก หมดกระบวน
 มหาดเด็กแด้วดงทหารแด้วแด้วทหรถบนนอกพวกหิง กระบวนแห
 เดินไปทางหน้าวัดพระศรีรัตนศาสดารามตามราชวิถี แด้วทุมุมวัดพระ
 ศรีรัตนศาสดาราม แด้วไปแด้วตรงถนนประดิษฐานไชยศรี ตรงไปเข้า
 ประตูปิฆามไชยศรี แด้วไปทางหน้าทิมดาบคำววจ ทหารข้างหน้าน
 หยุดคางแด้วอยู่ทหน้าทิมดาบคำววจ คู้แหม่มหาดเด็กนเดินเข้าประตูกำ
 แด้วแด้วพระทงคุดัดมหาปราสาทไป แต่เด็กคู้แหม่มเดินไปทางหน้าพระ
 ทงอภรณ์ภิโมขปราสาท แด้วไปหยุดอยู่ทหน้าพระทงจกรมหา
 ปราสาท พระยานมดัดมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอชนประทับเกยพระทง
 อภรณ์ภิโมขปราสาท แด้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงรับ
 ดัดมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอชนพระยานมดัดมดัดมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเด็จ
 โดยทางลาดพระบาท ไปชนพระ ทงคุดัดมหาปราสาท ประทับ ในพระ
 ฉาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรกระบวนแหแด้วเด็จ
 พระราชดำเนินชนพระทงคุดัดมหาปราสาท ทรงจุดเทียนเครื่องนมัส
 การ พระเจ้าบรมวงษเชอ กรมพระปวเรศวิริยาดงกรณถวายคึด
 แด้วพระดั่งมราชาคณะผู้ใหญ่น้อย ๖๐ รูปเจริญพระพุทธมนต์คึดปวิต
 พระบรมวงศานุวงศ์ชนชนไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในพระทงคุดัดมหา
 ปราสาทด้วย ครั้นพระดั่งมเจริญพระพุทธมนต์จบแด้ว พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวเด็จพระราชดำเนินมาประทับพระทงอภรณ์ภิโมขปรา
 สาททรงดั่งมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทรงพระยานมดัดมดัดเดินกระบวนแห
 ถัดทางเดิมไปเข้าประตูราชตำราญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง

พระที่นั่งราชยานเด็จพระราชดำเนินกบชนทางพระที่นั่งจักรมหาปรา-
สาท แล้วเด็จพระราชดำเนินไปประทับเกยหน้าฉนวนพระที่นั่งนงคราญ
สโมสร กระบวนแห่เจ้าพระบรมมหาราชวัง แล้วพระยานมาศสมเด็จพระ
เจ้าลูกยาเธอประทับเกย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสมเด็จพระ
เจ้าลูกยาเธอขึ้นจากพระยานมาศแล้วเสด็จขึ้น

ในเวลาค่ำวันนั้นเจ้าพนักงานเรือทอดท่นล้อมวงได้จุดโคมตามไฟ
แตกแต่งโคมไฟที่หมู่พระตำหนักหน้าแด่แพพระมณฑปด้วย

วันพุธเดือนยี่แรมสี่ค่ำ ปีมะแมชวศกเวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัดการเลี้ยง
พระสงฆ์ในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เจ้าพนักงานทั้งปวงได้จัดการพร้อม
แล้วนิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะ ๖๐ รูปมาพร้อมกัน พระบรมวงศานุวงศ์
ได้ทรงประเคน อาหารบิณฑบาตรแก่พระสงฆ์ ๖๐ รูป รับพระราชทาน
ฉัน แลในเวลาเพลพระสงฆ์ซึ่งสวดภาณวารประจำเย็น ไชยนี้รับพระ
ราชทานฉันอีก ๓๐ รูป ครั้นเวลาบ่ายเจ้าพนักงานได้ตระเตรียมการทุก
หน้าที่ กระบวนแห่ก็จัดกระบวนเข้าไปเตรียมคอยในพระบรมมหาราชวัง
ตามเคย ครั้นเวลาบ่าย ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
พระราชดำเนินประทับที่เกยฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสร ทรงส่ง
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอขึ้นทรงพระราชนางงแล้ว กระบวนแห่เดินออก
ทางประตูราชตำราญแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำ-
เนินออกทางพระที่นั่งจักรมหาปราสาท ทรงพระที่นั่งราชยานทองลงยา
ราชวดี เสด็จพระราชดำเนินไปประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปรา-

ลำท พระบรมวงศ์ค่านวงศ์เก่าท่านอรรคมหาเสนาบดีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
 น้อยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามเคย กระบวนแห่ส้มเด็จพระเจ้าตาก
 เสด็จ ออกประตูเทวราชดำรงคฤมาโดยราชวิถีทางเดิม เข้าประตู
 พิมานไชยศรี แล้วพระราชทานส้มเด็จพระเจ้าตากเฝ้าประทับเกย
 พระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับ
 ส้มเด็จพระเจ้าตากเฝ้าจากพระราชยานแล้ว ส้มเด็จพระเจ้าตากเฝ้า
 เสด็จโดยทางลาดพระบาทไปขึ้นพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับทอดพระเนตรกระบวนแห่แล้ว จึงเสด็จพระราช
 ดำเนินขึ้นประทับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงจุทียนเครื่องนมัสการ
 แล้วพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ถวายศีล พระ
 องค์ราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อย ๖๐ รูปเจริญพระพุทธมนต์ดัดปริต ส้ม
 สมเด็จพระเจ้าตากเฝ้า ประทับฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในพระ
 ฉายาพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จพระราชดำเนินมาประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท ทรง
 ส้มสมเด็จพระเจ้าตากเฝ้าทรงพระราชยานแล้ว กระบวนแห่เดินออกประตู
 พิมานไชยศรีกลับทางเดิมไปเข้าประตูราชตำราญ ครั้นกระบวนแห่
 ออกประตูพิมานไชยศรีแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระ
 ทานเสด็จพระราชดำเนินไปประทับเกยพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
 เสด็จขึ้นแล้วเสด็จพระราชดำเนินทางข้างในไปประทับเกยฉนวนพระ
 ที่นั่งนงคราญ ส้มสมเด็จพระเจ้าตากเฝ้า ทรงรับส้ม
 สมเด็จพระเจ้าตากเฝ้าจากพระราชยาน

แล้วแต่เจ้า^๕ กระทบหนักดับออกจากประตูราชตำราญตามเคย ในวัน^๕
นเวลาเมื่อแท้ไปแต่หนักนั้น พนักงานการเดินก็เดินตามเคย
แต่หมู่พระคำหนักกับแพพระมณฑป เรือทอดทุ่นล้อมวงนั้น เจ้าพนักงาน
งานได้ตกแต่งโคมไฟทั่วไปด้วย

วันพฤหัสบดีเดือนยี่แรมห้าค่ำเวลาเช้าเวลาเพล ก็ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานเลี้ยงพระสงฆ์ในพระที่นั่งดุสิตมหา
ปราสาทเหมือนวันก่อน ครั้นเวลาบ่ายเจ้าพนักงานกระทบหนักก็จัด
กระทบหนักเข้าไปเตรียมคอยในพระบรมมหาราชวังตามเคย เวลาบ่ายโมง
เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปส่งสมเด็จพระ
เจ้าลูกยาเธอทรงพระราชนาน ที่เกยฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสรแล้ว
เสด็จพระราชดำเนินกลับมาจากทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงพระ
สันทนาการไปประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท พระบรมวงศา
นวงศ์เสด็จท่านอรรคมหาเสนาบดี ข้าราชการ ฝ่ายทูตของขลุ่ยพระบาท
ตามเคย กระทบหนักสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ออกประตูราชตำราญ
มาโดยทางราชวิถี เข้าประคิมาณไชยศรี แล้วพระราชยานเสด็จ
พระเจ้าลูกยาเธอเข้าประทับที่เกยพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับเสด็จพระเจ้าลูกยาเธอขึ้นจากพระราช
ยานแล้ว เสด็จพระเจ้าลูกยาเธอเสด็จโดยทางลาดพระบาทไปขึ้นพระ
ที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดพระเนตร
กระทบหนักแล้วเสด็จขึ้นพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงจุดเทียนเครื่อง
นมัสการ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยวรางกูรณัฏฐาภิเศก

พระสงฆ์ ๖๐ รูปเจริญพระพุทธมนต์ดัดจริต ส้มเด็จพระเจ้าตากยาเธอ
ประทับทรงฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ในพระฉาก ครั้นพระสงฆ์
เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
ประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท ทรงส่งสมเด็จพระเจ้าตากยาเธอ
ทรงพระราชยานแล้ว กระบวนแห่เดินออกประตูพิมานไชยศรี ถัดทาง
เดิมไปเข้าประตูราชตำราญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระที่
นั่งราชยาน เสด็จกลับจากพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาทเสด็จขึ้นทาง
พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่เกยฉนวน
พระที่นั่งนงคราญสโมสร กระบวนแห่เข้าประตูราชตำราญ แล้วพระ
ราชยานสมเด็จพระเจ้าตากยาเธอเข้าประทับที่เกยฉนวน พระที่นั่งนงคราญ
สโมสร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสมเด็จพระเจ้าตากยาเธอ
ขึ้นจากพระราชยานแล้วเสด็จขึ้น กระบวนแห่กลับออกทางประตูราช
ตำราญ วันนั้นได้มั่งงานการทรงปวงเหมือนวันก่อน

วันศุกร์ เดือนยี่ แรมหกค่ำ เวลากลางวัน เจ้าพนักงานดั้ม
วงประจำรักษาแพพระมณฑปตามท ที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทนั้น
เจ้าพนักงานได้จัดการเลี้ยงพระสงฆ์ ๖๐ รูป ครั้นพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว
เจ้าพนักงานกรมสังฆการียณินต์พระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่ ๒๐ รูป ไป
คอยถวายไชยมงคลทพดับพาดหน้าพระที่นั่งขลุ่ยพิมาน แลเจ้าพนักงาน
ได้จัดกองกลาบาตยืนตามราชวัติระดับกันกับพินพาทย์ราชวาทชน
นอกตงแต่ประตูศรีสุนทรไปถึงหมู่พระตำหนักหน้าตำราญราชวัติ เรือง
เด่นสมโภชทรงปวงก็ยกลงไปเด่นที่ด้านหน้าโรงเรือด้านสวนจักรีหน้า ฝ่าย

เจ้าพนักงานกระบวนแห่ก็เตรียม กระบวนตามเดิมเหมือน อย่างเวลาเย็น
วันก่อน ๆ ครั้นเวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
พระราชดำเนินไปทรงตั้งสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทรงพระราชนางที่เกย
ฉนวนพระที่นั่งนงศราชนันต์ แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับมามาก
ทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาททรงพระที่นั่งราชนางเสด็จพระราชดำเนิน
ไปออกประตูศรีสุนทร ประตูเทวภิรมย์ ไปประทับพระที่นั่งราชกิจ
วินิจฉัย กระบวนแห่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเดินออกประตูราชดำรัสน
มาโดยราชวิถีทางเดิม แล้วยอมโรงนาฬิกาทางริมกำแพงแก้วฉนวน
พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท แล้วยกออกประตูศรีสุนทรตรงไปตามถนน
ประตูเทวภิรมย์ แล้วยกฉนวนหน้าโรงเรือด้านสวนศกุนาผ่านหน้า
พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยโดยรอบโรงเรือ พระราชนางเสด็จพระเจ้า
ลูกยาเธอประทับเกยพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย แล้วพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวทรงรับเสด็จพระเจ้าลูกยาเธอขึ้นจากพระราชนาง เสด็จ
พระเจ้าลูกยาเธอทรงเปลี่ยนพระภูษาฉลองพระองค์แล้ว พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ
พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณรับพระกรเสด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ตามเสด็จ
พระราชดำเนินไปประทับที่พลับพลา ยกทรงจุดเทียนรูปเครื่องนมัสการ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระปกเกล้าฯ วิชาดงกรณถวายศีล แล้วทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทววงศ์วโรปการ
รับพระกรเสด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ตามเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่
พลับพลาทองในแพพระมณฑป ครั้นใกล้เวลาพระฤกษ์ชัพอพรหมณ

ดอยกึ่งปลาทองเงินนาค มพระำวองออกทองเงินท่มมพระกรงที่สร้างต้นาน
 แลจุดเทียนเครื่องบูชาอวยไชยที่มณฑปมราษัตริทอง โหรับชาบวง
 ด้วงพระฤกษ์ แลดอยบัตร์ตามกระแฉ่นา ฝ่ายเรือเจ้าพนักงานซึ่งระวัง
 รักษาด้วร้ายในน้ำกทำวิชิตตรวจตรา คอยระวังรักษาตามตำรา กรม
 พระตำรวจก็ตั้งยืนในน้ำด้อมแพพระมณฑปชั้นในราชวัดทอง ฝ่าย
 ดงน้ำด้อมแพนนอก ครั้นถึงเวลาดามหามงคฤกษ์เช้า ๕ โมง ๒๖ นาที
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงรับพระกระหม่อมเด็จพระเจ้าดุกยาเธอ
 ประทับยังอัมมจันทร์ทางบันไดแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระ
 เจ้าหน้าห้องยาเธอเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์
 วรเดช รับพระกระหม่อมสมเด็จพระเจ้าดุกยาเธอพาเสด็จลงจุ่มพระของค์สร้าง
 ต้นานในพระกรงด้วยมพระำวคบิดทองเงิน กรมพระแสงปืนต้นซึ่งประจำ
 ยืนนอกราชวัดด้านเหนือ ก็ยังปืนสัญญาณ พระสงฆ์สดุดไชยมงคล
 เจ้าพนักงานก็ประโคมดุริยางคชนพร้อมกัน เจ้าพนักงานประจำเรือทอด
 ทุ่นด้อมวงยังปืนใหญ่น้อยชนผลัดเปลี่ยนกัน แล้วเจ้าพนักงานทหารปืน
 ใหญ่ก็เรือก็ยิงปืนใหญ่สดุด ๒๓ นัด การเล่นส้มโงะก็เล่นชนพร้อมกัน
 ครั้นสมเด็จพระเจ้าดุกยาเธอด้วงต้นานพอสมควรแล้วเสด็จขึ้นสู่พระแท่น
 ตามชนซึ่งตั้งอยู่ทริมพระกรงด้านตะวันตก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 จึงพระราชทานนาพระมหาสังข์แดพระเต้านาพระพุทธรพนต์ พระกระยา
 ต้นาน แลน้ำบุญมหาหนาท้เสร็จแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้เชิญสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวิริยาดงกรณ์ กับ
 พระสงฆ์ราชาคณะผู้ใหญ่ แดพระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ฝ่ายหน้าฝ่ายใน

แต่ท่านอรรคมหาเสนาบดี ถวายนำพระพุทธรูปดมเด็จพระเจ้าถูกยา
เธอ แดษพอพราหมณ์ถวายนำกตศานาตั้งข ครนเสร็จแดวดมเด็จพระ
เจ้าถูกยาเธอทรงผัดพระบัญชา ทรงเครื่องฉลองพระองค์ครุยนึ่งพระ
องษาแดวพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทอดวงศ์วโรปการ จึงเชิญเสด็จ
ขึ้นสู่พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงส่งดมเด็จพระ
เจ้าถูกยาเธอทรงพระราชนาถดงกระบวณแห่กลับ กระบวณแห่
แดงเครื่องแดงทงสัน เคินกระบวณเข้าประตุเทวาทิมย์ ประตุศรีสุนทร
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงเสด็จพระราชดำเนินกตบทางช้างในนนวน
เข้าพระบรมมหาราชวัง ออกประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมชปราสาท
ครนพระราชนาถดมเด็จพระเจ้าถูกยาเธอประทับเกยหน้าพระที่นั่งอาภรณ์
ภิโมชปราสาทแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับดมเด็จพระ
เจ้าถูกยาเธอชนจากพระยานมาศ แดวเสด็จพระราชดำเนินชนประ
ทับในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ดมเด็จพระเจ้าถูกยาเธอประทับพระที่
นั่งโหรนงคั่นอย หันพระพักตร์เข้าสู่พระแท่นมณฑล พระสงฆ์ราชา
คณะผู้ใหญ่น้อยนึ่งอาสนตามดมควร พระบรมวงศานุวงศ์เสนาบดีมุ
มาตย์ ข้าราชการผู้ใหญ่น้อยทงในกรุงแดหัวเมือง เป้าทูตละของ
ชุดพระบาทโดยดาคับ พระยาศรีสุนทรโวหาร เจ้ากรมพระอาถักษณ
จึงนำคำประกาศเณติมพระปรมาภิไธย อ่านในท่ามกตางประชุมหน้าพระ
ที่นั่ง ครนอ่านประกาศแล้ว พระสงฆ์สดวถวายไชยมงคตคากา เจ้าพนัก
งานประโคมคุรียงคั่นตรชนพร้อมกัน เจ้าพนักงานททวรบก ททวรเรือ
ยงบินสดคอกแหงละ ๒๓ นิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราช

ทานนำพระมหาสังข์ แล้วพระราชทานพระสุพรรณบัตรแด่สมเด็จพระเจ้าตากสิน
 พระเจ้าตากสิน เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร
 แด่พระราชทานเครื่องราชดงการณ เครื่องราชอิสริยยศเสร็จแล้ว สม
 เด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารทรงประเคนบริขารภักดิ์
 แก่พระสังข์ ๒๐ รูป พระสังข์ลวดคาลาตบเทียนไชยแด่ถวายอภิเษกแล้ว
 เสด็จพระราชดำเนินไปประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท สมเด็จพระ
 พระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารทรงแต่ง พระองค์ พระเครื่อง
 ดันอย่างเทศ บนพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวทรง ตั้งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยาม มกุฎราชกุมาร
 ทรงพระราชยานทเกยพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาทแล้ว แล้วกระบวน
 ให้เดินออกประตูพิมานไชยศรีกลับเข้าไปเข้าประตูราชตำราญ พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง พระที่นั่งราชยานเสด็จพระราช ดำเนิน กลับไป
 ประทับเกยพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทแล้วเสด็จขึ้น เสด็จพระราชดำเนิน
 ไปประทับเกยฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสร พระราชยานประทับเกย
 แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
 สยามมกุฎราชกุมารจากพระราชยานแล้วเสด็จขึ้น เป็นเสร็จการพิธี
 สังฆพิธีพราหมณ์เพียงนี้ เจ้าพนักงานเด็กการทอดหุ่นด้อมวงในแม่น้ำ
 แคว้น

วันศุกร์เดือนยี่แรมหกค่ำ ปีมะแมชวด สมเด็จพระบรมโอรสา
 ธิราชสยามมกุฎราชกุมารรับพระสุพรรณบัตร เสด็จโดยกระบวนแห่
 กลับแล้ว ครั้นเวลาบ่ายเจ้าพนักงานเตรียมกระบวนแห่คอยรับสมเด็จพระ

พระบรมโอรสาธิราชไปส่มโภชนา พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทต่อไป เจ้าพนักงานกลาบาตรแลทหารรายทาง การเดินส่มโภชนาต่างก็จัดการตามเคย ครั้นเวลาบ่าย ๔ โมงเศษ ส้มเด็จพระบรมโอรสาธิราชทรงเครื่องต้นอย่างขัตติยราชกุมารเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงเสด็จพระราชดำเนินประทับเทียบเกยฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสร ทรงส่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ทรงพระที่นั่งพุดตาลแล้วเสด็จพระราชดำเนินมาออกทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทรงพระที่นั่งราชยานทองดงยาราชาวดี เสด็จพระราชดำเนินไปประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จแทนบรรพตเสนาบดี ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามเคย กระบวนให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชออกทางประตูราชตำราญมาโดยทางราชวัติ เข้าประคุมิมานไชยศรี แล้วพระที่นั่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเข้าประทับเทียบพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงรับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชขึ้นจากพระที่นั่งพุดตาลแล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นประทับในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ส้มเด็จพระบรมโอรสาธิราชประทับเหนือพระที่นั่งราชยานกงภายใต้ฉัตรเศวตฉัตร เจ้าพนักงานตั้งบายศรีแก้วทองเงินเครื่องส่มโภชนาที่หน้าพระที่นั่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชประทับ พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จแทนเสนาบดี ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนทั้งในกรุงแห่หัวเมืองขึ้นเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พร้อมด้วยราชทูตแลกงสุลผู้แทนคอเวอนเมนต์ต่างประเทศ ขณะนั้นเจ้าพนักงานทหารปืนใหญ่บ่งกร้อยยิงปืนส่งตุงอกแห่งละ ๒๓ นัด ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช จึงนำคำถวาย
 ไชยมงคลของพระบรมวงศ์านุวงศ์ทรงอ่านถวายไชยมงคลครั้งหนึ่ง มี
 เสด็จราชาเทวราชทูตนำคำถวายไชยมงคลของราชทูตกงสุลผู้แทนคอเคอ
 เนนต่างประเทศอ่านถวายไชยมงคลครั้งหนึ่ง เจ้าพระยารัตน-
 บดินทรที่สมุหนายกนำคำถวายไชยมงคลของเสนาบดี ข้าราชการฝ่าย
 ทหารพลเรือนอ่านถวายไชยมงคลครั้งหนึ่ง ในคำถวายไชยมงคลทั้ง
 สามนั้น มีคำนำกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรม
 ราชานุญาตที่จะถวายไชยมงคล สมเด็จพระบรม โอโรธาราช ก่อนแล้ว
 จึงถวายไชยมงคลต่อไป แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราช
 คำว่าัดตอบพระบรมวงศ์านุวงศ์ แด่เสนาบดี ข้าราชการ ฝ่ายทหารพลเรือน
 ราชทูตกงสุล ผู้แทนคอเคอเนนต่างประเทศครั้งหนึ่ง แล้วสมเด็จพระ
 เสด็จพระบรม โอโรธาราช ถวายมกุฎราชกุมารมีพระราชดำรัสตอบ ครัง
 หนึ่ง ครั้นพระบรมวงศ์านุวงศ์ ท่านเสนาบดี ข้าราชการ ราชทู
 ตกงสุลผู้แทนคอเคอเนนต่างประเทศถวายไชยมงคล แด่พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรม โอโรธาราชมีพระราชดำรัสตอบ
 แล้ว ราชทูตแด่กงสุลผู้แทนคอเคอเนนต่างประเทศ จึงกราบ
 ถวายบังคมลากลับลงมาจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ขีพพอพราหมณ์
 เบิกแฉ่นเวียนเทียน พระบรมวงศ์านุวงศ์แแต่ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
 รับแฉ่นเวียนเทียนโดยคาร์บ ๕ รอบ พราหมณ์ดับแฉ่นเวียนเทียนแล้ว
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานนำ พระมหาสังข์ทรงเจิมสม
 เสด็จพระบรม โอโรธาราช ครั้นสมโภชเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวจึงเสด็จพระราชดำเนินประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปรา
สาท ทรงตั้งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชทรงพระที่นั่งพุดตาลแล้ว
กระบวนแห่เดินออกประตูพิมานไชยศรีกลับไปทางเดิม ครั้นกระบวน
แห่ออกประตูพิมานไชยศรีแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระ
ที่นั่งราชยานไปประทับเกยบันไดพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทเสด็จขึ้น แล้ว
เสด็จพระราชดำเนิน ไปประทับเกยหน้า ฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสร
กระบวนแห่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเข้าประตูราชตำราญแล้ว พระ
ที่นั่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเข้าประทับเกยหน้าฉนวนพระที่นั่งนง-
คราญสโมสร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสมเด็จพระบรม
โอรสาธิราชขึ้นจากพระที่นั่งพุดตาลแล้วเสด็จขึ้น กระบวนแห่กลับออก
จากพระบรมมหาราชวังตามเคย

วันเสาร์เดือนยี่แรมเจ็ดค่ำ เวลาบ่ายเจ้าพนักงานเตรียมกระบวน
แห่ แด่เตรียมการทั้งปวงเหมือนวันก่อน ครั้นเวลาบ่าย ๓ โมงเศษ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงตั้งสมเด็จพระ
บรมโอรสาธิราช ทรงพระที่นั่งพุดตาลที่เกยหน้าฉนวน พระที่นั่งนงคราญ
สโมสรแล้วเสด็จพระราชดำเนิน กลับมาออกทางพระที่นั่งจักรีมหา
ปราสาท ทรงพระที่นั่งราชยานไปขึ้นประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมข
ปราสาท กระบวนแห่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชออกประตูราชตำราญ
มาโดยราชวิถีทางเดิม เข้าประตูพิมานไชยศรี พระที่นั่งสมเด็จพระ
บรมโอรสาธิราชเข้าประทับเกยพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชขึ้นจากพระ

ราชยานแล้ว เสด็จพระราชดำเนินขึ้นประทับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชประทับตามเคย พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเวียนเทียนสมโภช สมเด็จพระ
บรมโอรสาธิราชเหมือนวันก่อน เสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวจึงเสด็จพระราชดำเนินมาทรงตั้งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ทรง
พระที่นั่งพุทไธศวรรย์พระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท กระบวนแห่เดิน
ออกประตูพิมานไชยศรีกลับไปทางเดิมแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระที่นั่งราชยาน เสด็จพระราชดำเนินกลับชนทางพระที่นั่งจักรีมหา
ปราสาทแล้ว เสด็จไปรับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชที่เกยหน้าฉนวน
พระที่นั่งนงคราญสโมสรแล้วเสด็จขึ้น

วันอาทิตย์เดือนยี่แรมแปดค่ำ เวลาบ่าย ๓ โมงเศษ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงตั้งสมเด็จพระบรมโอรสา
ธิราชที่เกยหน้าฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสร สมเด็จพระบรมโอรสา
ธิราช เสด็จโดยกระบวนแห่ออกประตูราชตำราญไปตามราชวิถีทางเดิม
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จกลับออกมาทางพระที่นั่งจักรีมหา
ปราสาท ทรงพระที่นั่งราชยานไปประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท
ตามเคย กระบวนแห่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเข้าประตูพิมานไชยศรี
แล้วพระที่นั่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเข้าประทับเกยพระที่นั่งอาภรณ์
ภิโมขปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสมเด็จพระบรม
โอรสาธิราชขึ้นจากพระที่นั่ง แล้วเสด็จขึ้นประทับพระที่นั่งดุสิตมหาปรา
สาท สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชประทับตามเคย พระบรมวงศานุวงศ์

แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เวียนเทียนสัสมโภช
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเหมือนวันก่อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัวพระราชทานน้ำพระมหาสังข์ ทรงเจิมสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
แล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่
แต่ท่านเสนาบดี และข้าราชการมีบรรดาศักดิ์ผู้ใหญ่ฝ่ายในถวายทรงเจิม
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ครั้นสัสมโภชเสร็จแล้วพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประทับพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท
ทรงตั้งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช แล้วกระบวนแห่เดินออกประตู
พิมานไชยศรีกลับทางเดิม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระที่นั่ง
ราชยานกลับเสด็จขึ้นทางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท แล้วเสด็จพระราช
ดำเนินไปประทับเกยหน้าฉนวนพระที่นั่งนงคราญสโมสร กระบวนแห่
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเข้าประตูราชตำราญตามเคย แล้วพระที่นั่ง
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเข้าประทับเกย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัวทรงรับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ขึ้นจากพระที่นั่งพุทไธศวรรย์แล้วเสด็จ
ขึ้น กระบวนแห่กลับออกทางประตูราชตำราญตามเคย การสัสมโภช
ตามวณนมการเดินสัสมโภชเหมือนเมื่อวันเจริญพระพุทธชนนต์ แต่ทว่า
พระตำหนักนากับแพพระมณฑปนั้น เจ้าพนักงานได้ตกแต่งจุดโคมไฟ
จนตลอดงาน เปิดให้ราษฎรดูชมเชยทั้งในแพพระมณฑปแต่ที่ต่างๆ
เป็นเสร็จการพระราชพิธีมหาพิชัยมงคด ทรงตั้งนามเฉลิมพระปรมาภิ-
ไธยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารแต่ท่าน

การพระราชพิธีลงทรงเฉลิมพระปรมาภิไธย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่งให้เจ้าพนักงานทั้งปวงจัดการซึ่งจะได้มีการเฉลิมพระเกียรติยศต่อการพระราชพิธีไปอีกนั้น เจ้าพนักงานทั้งปวงได้จัดการบักฉัตรราชวัตรรายทางทั้งสองข้างถนนรอบกำแพงพระบรมมหาราชวังชั้นนอก แดงคก แต่งพลับพลาโรงพักปราสาท ๆ ที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ แดงปักพุ่มกลัดปลูกกล้วยไม้ใหญ่ที่ข้างสนามไชย & ต้น

ครั้น ณ วันจันทร์ เดือนยี่ แรมเก้าค่ำ ปีจอชัฐศก เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางประตูแดงราชกิจ ทรงพระที่นั่งราชยานเสด็จพระราชดำเนิน ออก ประตูเทพาพิทักษ์ไปทรงทอดพระเนตรการทำพลับพลาแตรโรงพักปราสาท ๆ ที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ประทับอยู่จนเวลาเย็นเศษจึงเสด็จขึ้น

วันอังคาร เดือนยี่ แรมสิบค่ำ เวลาเช้า เจ้าพนักงานจัดกระบวนแห่แตรแตรทั้งริมเสด็จทุกแห่ง กรมช้างจัดพระยาช้างสำคัญแตรช้างพระคชาธาร ช้างผูกเครื่องรบยืนในปราสาทฝ่ายเหนือช้างพระที่นั่งตะกั่วเทียบเกยเหนือ ประทับพระที่นั่งราเชนทร์ทศเกยใต้หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ กรมม้าจัดพระยาม้าคันแตรม้าผูกแพนเครื่องรบยืนปราสาทฝ่ายใต้ กรมทหารปืนใหญ่จัดปืนเตรียมคอยส่งศฤงคารหน้าศาลสถิตย์ยุติธรรมแห่ง ๑ ที่หน้าโรงหล่อแห่ง ๑ ครั้นเวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เด็จออกทางพระที่นั่งจักรมหาปราสาท พร้อมด้วยสมเด็จพระบรม
 โอรสาธิราชยามมกุฎราชกุมาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
 พระที่นั่งพุดตาดถม สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ทรงพระที่นั่งพุดตาด
 ในพระราชวังบวร แล้วเด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยกระบวนพยุห-
 ยাত্রาโดยทางสถลมารค จากเกยพระที่นั่งจักรมหาปราสาท เจ้าพนักงาน
 ทหารบกทหารเรือยิงปืนส่งตุงแห่งละ ๒๓ นัด กระบวนเดินออกประค
 พิมานไชยศรี ประคูกุศไชยศรี ไปเลี้ยวบ้อมเผด็จตั่งรถไปตามถนน
 ท้องสนามไชย ประทับเกยพลับพลาหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับพระที่นั่งโอรนงค์น้อย เจ้าพนักงานทหาร
 บินใหญ่ยิงส่งตุงออกแห่งละ ๒๓ นัด แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้เปิดกระบวน พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จตามนครมณฑลมาคย ข้าราชการ
 ราษฎรผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือนทั้งในกรุงแห้วเมืองเดินตาม
 ถัดท้ายคี่ ฝ่ายพลเรือนเดินลงมาแต่ข้างเหนือพลับพลา ฝ่ายทหาร
 มาแต่ข้างใต้พร้อมกัน เข้าไปน้อมเกล้าฯ ถวายที่หน้าพระที่นั่ง
 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเหรียญทรวง ในการ
 พระราชพิธีลงถรงเฉลิมพระปรมาภิไธยทวักัน แล้วพระบรมวงศานุ-
 วงศ์กษนประทับเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทบนพลับพลา ท่านเสนาบดีแ
 ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งในกรุงแห้วเมือง เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
 ในที่พลับพลา กรมพระตำรวจทงปวงเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
 ที่หน้าพลับพลาด้านใต้ ราชทูตแกลงส่งตุงต่างประเทศเฝ้าทูลละอองธุลี
 พระบาทที่หน้าพลับพลาด้านเหนือ แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึง

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระแสงดาบแก่สมเด็จพระเจ้า
น้องยาเธอเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดชองค์
แต่พระราชทานตราเครื่องราชอิสริยยศแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ท่าน
เสนาบดีและข้าราชการทั้งในกรุงเทพมหานครซึ่งมีความชอบ แต่ที่ได้รับ
ราชการฉลองพระเดชพระคุณมาช้านานกับชาวต่างประเทศตามสมควร
แล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานทั้งทนายมหาดเล็ก
พยุหะแก่ราชทูตทั้ง ๔ คนเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สม
เด็จพระโอรสาธิราช จึงทรงพระที่นั่งพุดตาลเด็จพระราชดำเนินพร้อม
ด้วยกระบวนพยุหยาตรา ขณะนั้นเจ้าพนักงานทวารบาลใหญ่ยิงสลุตอีก
แห่งละ ๒๑ นัด กระบวนเดินไปเดี่ยวบ้อมมณีนีปรการตรงไปทางริมถนน
กำแพงพระบรมมหาราชวังด้านใต้ แล้วเดี่ยวเข้าประตึกทักษ์บวรตรงไป
ตามถนนท้ายถนนไปออกประตูสุนทรทิศฯ เสด็จมาทางถนนริมกำแพง
พระบรมมหาราชวังด้านเหนือ แล้วเข้าประตูศิโยนยศวร ประตุมาน
ไชยศรี ประทับพระที่นั่งทเอยบันไดพระที่นั่งจักรมหาปราสาท แล้ว
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเสด็จขึ้น

ณ วันพุธ เดือนยี่ แรมสิบเอ็ดค่ำ เป็นวันหยุด พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวไม่ได้เสด็จออกแห่งใด ครั้น ณ วันพฤหัสบดี เดือน
แรมสิบสองค่ำ เจ้าพนักงานตักแต่งที่ประทับ ณ พระที่นั่งขลุ่ยพิมาน
แต่จัดเตรียมเรือกระบวนหลวง ตามเรืออย่างพยุหยาตราใหญ่ ข้างเหนือ
หน้าตงกระบวนหน้าท้าวพระ พร้อมด้วยกระบวนเรือพระบรมวงศานุวงศ์
เสนาบดีมนตรีมุขมาคอยข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทวารพดเรือนทั้ง

৫৯

วันศุกร์ เดือนนี้ แรมสิบสามค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ไม่ได้เสด็จออกแห่งใด

วันเสาร์ เดือนนี้ แรมสิบสี่ค่ำ พระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งทรง
ยินดีในการตั้งรงเฉลิมพระปรมาภิไธย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
ได้จัดการตกแต่งในพระราชอุทยานสราญรมย์ ตั้งโรงร้านแกพาทนะ
คาวหวานเครื่องบริโภคนั้นประณีตบันเทิงต่าง ๆ เป็นอันมาก และมีข้าราชการ
การตั้งร้านแจกดอกไม้ พัดตามใจ น้าหอม บุหรี่ฝรั่งด้วย ครั้นเวลา
ค่ำพระบรมวงศานุวงศ์ แด่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งในกรุงเทพหัวเมือง
กับชาวต่างประเทศ แด่ราษฎรทมิฬฮินดูแขกอินเดียบริวาร ก็พากัน
ภรรยามาพร้อมกัน ณ พระราชอุทยานสราญรมย์ ผู้จัดการเปิดให้เข้า
ไปประชุมสโมสรสนับทึบการเดินแกพาทนะเครื่องดนตรีต่าง ๆ เป็นทริ
นึ่งในพระราชอุทยานสราญรมย์ทวณแล้ว ครั้นเวลาทุ่มเศษ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระที่นั่งจักรมหาราปราสาท ทรงรถ
พระที่นั่งทรางบนโถงด้านขวานอก พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เสด็จพระราชดำเนินออกประพินชมนไชยศรี ประพินชมนไชยศรี มีกระ
บวณม้าตำรวจม้าทหารหน้าตามเสด็จไปโดยรอบมณเฑียรจักรตั้งทางถนน
ทองถนนไชย เสด็จไปประทับรถพระที่นั่งทรางพระราชนุชยานสราญ
รมย์ แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากรถพระที่นั่งเข้าไปทอดพระเนตรการ
ประพินชมนในพระราชอุทยานสราญรมย์ จนเวลา ๗ ทุ่มเศษ จึงทรงรถ
พระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินกลับเข้าพระบรมมหาราชวัง เสด็จขึ้นทาง
พระที่นั่งจักรมหาราปราสาท ครั้นเสด็จพระราชดำเนินกลับแล้ว เวลา ๘

ทูลเกล้าฯ ถวายการประชม

วันอาทิตย์ เดือนนี้ แรมสิบห้าค่ำ ผู้บังคับการกรมทหารแดงออก
พิธีเชรบทหารทุกกรมได้พร้อมกันจัดการที่โรงทหารหน้า ซึ่งจะเชิญเสด็จ
พระบรมวงศานุวงศ์ แลเชิญข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งในกรุงแลหัว
เมืองชาวต่างประเทศประชุมสโมสรตั้งนับนิตเป็นธรรมเนียม ในการ ถวาย
เฉลิมพระพรมาภิไชยในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช จัดการเสร็จแล้ว
เวลาค่ำพระบรมวงศานุวงศ์ แลข้าราชการชาวต่างประเทศก็ไปประชุม
พร้อมกันที่โรงทหารหน้า ครั้นเวลาทูลเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัว เสด็จออกทางประตูแดงราชกิจ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสา
ธิราช ทรงพระที่นั่งราชยานแก้วเสด็จพระราชยานเสด็จพระราชดำเนิน
พร้อมด้วยกระบวนเจ้าพนักงานตำรวจทหาร หน้าตามเสด็จออกประตู
เทวาพิทักษ์ ไปทอดพระเนตรการประชมที่โรงทหารหน้าแลเสด็จประทับ
พลับพลาทรงทอดพระเนตรครแล้ว เวลา ๒ ยามเศษ จึงทรงพระที่นั่ง
ราชยานเสด็จพระราชดำเนินกลับทางเดิมเข้าพระบรมมหาราชวัง เสด็จขึ้น
ทางประตูแดงราชกิจ

คำประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธย

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาลเป็นอดีตภาคล่วงแล้ว ๒๔๒๘ พรรษา บัณฑิตบัณฑิตได้นั่งตั้งจักรบุศยมาศ กาลบัณฑิตรัฐมิตติศุกรวาร บริเฉทกาลกำหนด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์มุนีบรมมหาราชูปถัมภ์ เทพยมหามงกุฏ บวรยศรัตนราชวโรดม อุดมพงษ์บริพัตร วรชัตราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติดังสุทธเคราพณ์ จักรบรมนารถ มหามงกุฏราชรามวรานุกร สัจจิมล สัจจาชิตอรรคอุกฤษไพบุณย์ บวรพาศุรย์กฤษณาภิหาร สุธาภิการรังสฤษดิ์ รัชฌัญถักษณวิจิตรไธภาคธรรพวงค์ มหาอโรตมางคัประนต บาทบงกชยุคล ประสิทธิ์ธรรพศุภผล อุดมบรมสุขุมาลัย ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์วิสุทธิศักดิ์สมยาพิณจระธานารถ เปรมกระมลชัตยราชประยูร มุถุมุขมาตยาภิรมย อุดมเดชาธิการ บริบูรณ์คุณดาร์ธยามาจิคร วรุตเมกราชดิถก มหาปรีวารนายก อนันตมหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษดิริทว อเนกชนนิกรสโมสรสมมต ประสิทธิ์วรยศ มโหิตมบรมราชสมบัติ นพพลเสวตวรรคัตราดิฉัตร สิริวิตโนปถักษณมหาบรมราชาภิเศกาสิต สรรพศทศวิจิตรไชยธกมล หัยธวียมหาธวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามาจิราชวโรดม บรมนารถชาติอาชาวไศรย พุทธาธิไตรยรัตนธรรมาภัสร์ อุดุลยศักดิ์อัน-

เรศวรราชบิดี เมตตากาภรณ์ดัดดลไทย อโนปมัยบุญการ ดัดดลไพศาล
มหาวิชญาริบดีนทร ปรมิทรธรรมิกมหาราชาราชราช บรมนารถบพิตร
พระจุลจอมเกล้า ฯ เจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชดำริว่า ตามพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งปรากฏมา
ว่ากฎมณเฑียรบาล อันพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ อู่ทอง ซึ่งประ
ดิษฐานแต่ดำรงกรุงทวารวดีศรีอยุธยา ได้ทรงตั้งชนไว้เมื่อรัชช
โทษก จุติการว ๗๒๒ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่จะได้จัดลำดับยศพระบรม
วงศ์านุวงศ์แต่ข้าราชการทั่วไป ในพระราชกำหนดนั้นยกพระบรมราช
โอรสอันเกิดด้วยพระอรรคมเหสีเป็นสมเด็จพระอนุชาเจ้า มีพระเกียรติ
ยศใหญ่ยิ่งกว่าพระบรมวงศ์านุวงศ์ ซึ่งปรากฏตำแหน่งยศเป็นลำดับ
มาในพระราชกำหนดนั้นหาได้มีตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล
มหาอุปราชฝ่ายหน้าไม่ เมื่อพิจารณาเหตุตามจุดหมายพระราชพงศาวดาร
ในเบื้องต้น ก็ไม่มีปรากฏว่าได้ตั้งพระมหาอุปราชฝ่ายหน้าตลอดมา
หลายแผ่นดิน จนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่ง
ได้ทรงตั้งพระราชกำหนดศักดินาพลเรือนในจุติการว ๗๒๗ ปีจอ อัฐศก
จึงได้มีปรากฏในพระราชพงศาวดาร ว่าได้ทรงประดิษฐานพระราชโอรส
ไว้ในที่พระมหาอุปราช ความบังตรงกันกับตำแหน่งศักดินาพลเรือนซึ่งได้
ตั้งขึ้นในครั้งนั้น เป็นชนหลังมีกำหนดว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอซึ่งได้เฉลิม
พระราชมณเฑียรเป็นพระมหาอุปราชทรงศักดินาแสนหนึ่ง เป็นต้นคำ
แห่งพระมหาอุปราชเกิดขึ้น แต่ครั้งเมื่อรัชกาลต่อๆ มาหาได้ตั้งทุก
แผ่นดิน ทุกครั้งทุกคราวไม่ เว้นว่างอยู่หลาย ๆ ปีก็มี ครั้นภายหลัง

เมื่อประดิษฐานกรุงรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยานแล้ว ตำแหน่งที่พระ
มหาอุปราช จึงเป็นตำแหน่งซึ่งได้ตั้งทุกรัชกาล แต่มีได้มั่งคั่งอยู่สำหรับ
แผ่นดิน เป็นตำแหน่งที่สำหรับพระราชทานบำเหน็จความชอบแก่พระ
บรมวงศานุวงศ์ผู้มีความชอบยิ่งใหญ่เฉพาะพระองค์ ครั้นเมื่อพระมหา
อุปราชผู้มีความชอบนั้นล่วงไปแล้ว ไม่มีพระบรมวงศ์พระองค์ใดซึ่งจะ
มีความชอบเสมอเหมือนพระมหาอุปราชที่ล่วงไป จึงไม่ได้ทรงตั้งตำแหน่งนั้นต่อไปอีก เว้นว่างอยู่นาน ๆ จนตลอดรัชกาลทุก ๆ แผ่นดินมา

แต่ตำแหน่งพระมหาอุปราชในครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น พระราชทานเกียรติยศใหญ่ยิ่งกว่าแต่ก่อน มี
พระนามเป็นต้นดะม้ายคล้ายคลึงกับพระเจ้าแผ่นดิน พอประจวบกับ
กับที่ทรงสยามได้มีทางพระราชไมตรีกับนานาประเทศ ซึ่งมีธรรมเนียม
ตำแหน่งยศพระบรมวงศานุวงศ์แปลกเปลี่ยนกันกับกรุงสยามยากที่จะเข้าใจได้ จึงได้เป็นตำแหน่งพระมหาอุปราช ออกเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ ๒ เพื่อ
จะให้เข้าใจได้ง่าย ๆ แต่นั้นมาความเข้าใจของคนต่างประเทศก็แปลก
เปลี่ยนไปต่าง ๆ ยากที่จะเข้าใจให้เข้าใจได้

ครั้นเมื่อวันศุกร์ เดือนเก้า แรมสิบค่ำ ปีมะโรง สัปตศก ศักราช
๓๒๔๗ ได้ทรงพระราชดำริพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์กับเสนาบดี
แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เห็นพร้อมกันว่าตำแหน่งที่พระมหาอุปราชนี้
ควรจะยกเลิกเสียด้วยเหตุทั้งปวงอันได้กล่าวแล้วในประกาศฉบับนั้น

บัดนี้ทรงพระดำริพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ กับเสนาบดี
แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เห็นพร้อมกันว่า ตำแหน่งยศสมเด็จพระบรม

โอรสธิดา ซึ่งเรียกว่าสมเด็จพระเจ้าอินทวงศ์ไว้แต่ครั้งสมเด็จพระรามาธิบดี ๓

ในจุลศักราช ๗๒๒ เป็นตำแหน่งอันสมควร ซึ่งจะใช้เป็นแบบอย่างสืบไปภายหน้า แต่เป็นตำแหน่งอันถูกต้องกันกับนานาประเทศทั้งปวง ซึ่งจะเป็นอันเข้าใจได้โดยชัดเจน

จึงโปรดเกล้าฯ ให้เด็กธรรมเนียมสมเด็จพระมหาอุปราชฝ่ายหน้า ซึ่งมีมาในพระราชกำหนดตำแหน่งศักดินาพลเรือนนั้นเสีย คงใช้ตามพระราชกำหนด ซึ่งปรากฏว่ากฎมณเฑียรบาล อันได้ตั้งไว้ในจุลศักราช ๗๒๒ นั้น

อนึ่งราชประเพณีแต่ก่อนมา เมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระราชกุมารพระองค์ใหญ่มีพระชนมายุได้เก้าพรรษา ก็ได้เคยมีการตั้งตั้งฐานรับพระบรมภิไธย ดำรงพระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชบ้าง ยกการตั้งตั้งตั้ง มีแต่การพระราชพิธีเฉลิมพระบรมภิไธยบ้าง เป็นแบบอย่างมาแต่โบราณ จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์มหินทรายุชยา ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มีการพระราชพิธีตั้งตั้งฐานรับพระบรมภิไธยในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งหนึ่ง ครั้นในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้มีการพระราชพิธีรับพระบรมภิไธยในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกครั้งหนึ่งเป็นแบบอย่างมา

ในบัดนี้ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าราชกุมารองค์ใหญ่มีพระชนมายุได้เก้าพรรษา สมควรที่จะได้มีการพระราชพิธีตั้งตั้งฐาน แต่

รับพระบรมราชโองการตามโบราณราชประเพณี จึงทรงพระราชดำริพร้อม
ด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แด่ท่านเสนาบดี ให้จัดการพระราชพิธีตั้งถ้อง
ตามแบบอย่างแต่ก่อน แล้วจึงมีพระบรมราชโองการมาพระบัณฑูรสั่ง
ถึงหน้าที่ให้สถาปนาสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เจ้าฟ้าราชกุมารพระองค์ใหญ่
ขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มีพระนามตามจารึกในพระสุพรรณ
บัฏว่า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ยศคือ
มหาจุฬาลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร บรมมกุฏ หนเรนทรสูริยชาติ
สันตติวงษ อุกฤษฐพงษ์วโรภโตสุชาติ รัชัญญลักษณวิดาศวิบุลยสวัสดิ
ศิริวัฒนวิสุทธิ ถยามมกุฎราชกุมาร มุติขนาม ตามตำแหน่งยศสมเด็จพระ
หน่อพุทธเจ้า ซึ่งมีมาในพระราชกำหนดกฎมนเฑียรบาล ซึ่งได้ตั้ง
ไว้ในจุลศักราช ๗๒๒ แต่ให้ทรงศักดินาเช่นหนึ่ง เสมอสมเด็จพระเจ้า
ตากสิน ได้เฉลิมพระราชสมณเฑียรเป็นพระมหาอุปราชฝ่ายหน้า ซึ่งมีมา
ในพระราชกำหนดตำแหน่งนาพลเรือน ซึ่งได้ตั้งไว้ในจุลศักราช ๗๒๘ นั้น

ขออาราธนาเทพยดาผู้มีเมตตาจิตอันประเสริฐ ซึ่งสถิตย์ดำรง
อยู่ในภูมิพฤษอากาศกาญจนวนันพิมานทั่วทุกแห่งหน้าเป็นอาทิ คือ
เทพยอินทรวงนามสยามเทวาธิราช ซึ่งเป็นอธิบดีได้บริรักษ์บำรุงกรุงเทพ
มหานครอมรวรคันโกลีนาทรมหินทรายุทธยานี้ แด่เทพยเจ้าผู้อภิบาล
รักษานพปดลมหาเศวตฉัตร ศิริรัตนราชไวยสวัสดิ์ แด่เทพยอินทรีขารคัน
บัถดังกษัตริย์ทั้งบรมราชอาคันใหญ่ในพระราชนิเวศน์บรมมหาสถาน
ทุกตำบล ทั้งเทพยเจ้าอื่น ๆ ผู้มีทพยานุภาพมหิททธิฤทธิ์ศักดิ์สิทธิ์สถิตย์
ในภูมิดำเนินาแนวพฤษบรรพตอากาศพิมานทุกสถานทั่วพระราชอาณาจักร

५०

